

JULES
VERNE

SREBRNIC

RESANI!

REŠENI!

Slovenski povedal Gregor Hrastnik.
Francoski spisal Jules Verne.

GORICA 1930

Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici.

~~49330~~

51424

I. Deset mesecev junaške vojne.

Dne 14. februarja 1793. je narodna zbornica v Parizu sklenila, naj dežela na izrednem naboru postavi na noge tri sto tisoč mož, da se ustavi naval sovražne zveze. Dne 10. marca bi se moralo vršiti žrebanje nabornikov v St. Florencu, mičnem mestu dežele vandejske.

Divje preganjanje plemenitašev in smrt kralja Ludovika XVI. niso zmogli zmakniti kmetov na zapadu Francije. Toda ko je revolucionarna vlada razgnala duhovnike, oskrunila cerkve, namestila na župnije odpadniške duhovnike in slednjič še razpisala izredni nabor — so se kmetje uprli.

— Ker že moramo umreti, — so vzklikali — umrimo doma!

In so zgrabili palice in se spravili nad vladne komisarje ter pognali v beg narodno brambo, ki je bila zbrana, da straži nabor.

Na ta dan se je pričela vandejska vojna. Kočijaž Katelinô in gozdni čuvaj Stofflet sta zbrala jedro katoliške in kraljevske vojske, ki so jo tvorili kmetje.

Dne 14. marca se je mala četica polastila gradu Jallais, ki so ga branili vojaki 84. pešpolka in narodni brambovci iz bližnjega mesta Charonnes, in je odzela republikancem oni prvi top, ki ga je kraljevska vojska krstila za »misijonarja.«

— Zdaj treba iti naprej! — je rekel Katelinô svojim.

In kmečka vojska je šla naprej in uničila najboljše polke republike. Po presenetljivem zavzetju gradu Jallais sta vandejska poglavarja zavzela mesto Chollet in pomnožila svoje topništvo z republikanskimi kanoni. Potem se je gibanje razširilo na dve sosedni deželi. Koncem marca je kmečka vojska oplenila Chantonnay in zavzela mesto St. Fulgent.

Bližala se je velika noč. Kmetje so se razšli, da opravijo svoje verske dolžnosti in napečejo kruha.

V aprilu se je upor spet pričel.

Zdaj so se gibanju pridružili nekateri bretonski plemiči, med njimi grof Humbert Šantelenski, hraber mož, ki je zapustil svoj grad in vstopil v kmečko vojsko, ki je tedaj štela 5000 mož.

Grof Šantelenski se je deset mesecev udeleževal vseh zmag in porazov, vedno med prvimi; tudi ko so kmečke čete doživele težki poraz pri Nantesu, kjer je umrl vrhovni poglavar Katelinô, je bil v borbi.

V kratkem so se dvignile vse dežele na zapadu Francije.

Kmetje so takrat korakali od zmage do zmage in mogočne republikanske armade nikakor niso mogle ukrotiti njih goreče moči. Narodna zbornica je prepadena zaukazala, naj se uporna Vandeja do tal poruši, prebivalci pa naj se preženo. General Santerre je zahteval mine, da požene deželo v zrak, in strupene pline, da ljudstvo poduši. Krvoločni nemški oddelki so dobili nalogo, naj »napravijo puščavo,« kot je velel odlok Odbora za javno blaginjo, ki je tedaj vladal Francijo.

Ko so kraljeve vojske to zvedele, so postale grozovite.

Grof Šantelenski, ki je tedaj poveljeval zboru petih tisočev mož, se je junaško boril in zmagoval.

Toda prišla je ura, ko se je vse obrnilo.

Dne 9. oktobra je bil oddelek kmečke vojske, ki ga je vodil Leskur, tepen. Teden pozneje so republikanci pregnali kmete iz mesta Šolê; in par dni zatem se je kmečka vojska začela na vsej črti umikati. Uporniki so se junaško borili, toda republikanske čete so jih stiskale kot obroč treba je bilo misliti na to, da se bežeča vojska, ki je štela še štirideset tisoč bojnikov, umakne za reko Loaro.

Prehod čez reko se je izvršil v veliki zmešnjavi.

Grof Šantelenski je s svojim zborom dosegel glavno armado in pri Lavalu so uporniki spet zmagali, zadnjič v tej junaški vstaji. Zakaj njih vrste so se rušile. Šantelenski se je na vso moč trudil, da kraljevsko vojsko spet uredi; toda za to ni imel ne časa ne oblasti. Pariška vlada je imenovala Marsoja za vrhovnega poveljnika republikanskih čet in ta je kraljeve pristaše krepko gnal pred sabo. Uporniki so se umaknili v Laval, odkoder so jih republikanci tretjič pregnali, in so bežali proti Loari, da se spet zatečejo na levi breg reke.

Toda ni bilo ni mostu ni čolna! Obupane trope kmetov so bežale ob desnem bregu Loare in ker niso mogle čez reko v Vandejo, jim ni ostalo druge rešitve, ko da se vržejo v Bretanjsko deželo. Pri neki vasici so se spopadli z zadnjimi stražami sovražne vojske, jih pobili, potem pa so se zaleteli proti mestu Savenay.

roki je držal prazen samokres, z drugo pa okrvavljeno in zlomljeno sabljo. Ko se je prebil skozi republikanske vrste, je dosegel Marinjija.

— Ali se ni več mogoče braniti? je vprašal Marinji.

— Ne, ne! — je odgovoril z obupno kretnjo grof. — Toda bomo-li zapustili otroke, ženske, starce, ki jih je mesto polno?

— Ne, tovariš. Toda kam naj jih pošljemo?

— Na gerandsko cesto.

— Dobro. Vleci jih za seboj.

— In ti?

— Jaz vas bom branil z zadnjimi streli topov.

— Na svidenje, prijatelj!

— Zbogom, šantelen!

Častnika sta si stisnila roke.

Grof Šantelenski se je zagnal v mesto in kmalu potem je dolga veriga beguncev pod njegovim poveljstvom zapustila mesto in korakala proti rešitvi.

— Fantje, za menoj! — je zaklical Marinji, ko se je bil poslovil od tovariša. Pri tem klicu so se kmetje zgrnili okoli svojega poveljnika in vlekli s seboj dva topova. Marinji ju je postavil na višino, tako da je kril umik. Dva tisoč ljudi, edini ostanek njegove vojske, ga je obdajalo. Pripravljeni so bili na smrt.

Toda proti mogočni republikanski armadi niso mogli vzdržati. Po dveh urah srditega boja so se zadnji uporniki morali spustiti v beg po poljäh.

Ta dan, 23. decembra 1793., je slavna kmečka, kraljevska vojska nehala živeti.

II. Križeva cesta.

Brezmejna množica je prestrašena in zmedena bežala proti Gerandu, razliva se po mestnih ulicah kakor hudournik. Marsikdo, ki ga je v boju bila zadela sovražna sablja, je ob poti izdahnul.

Zmešnjava je bila velikanska. Vendar se je mesto v manj kot eni uri izpraznilo, zakaj Martinjiev odpor je pridobil beguncem časa, da so zbrali žene, starce, otroke in jih potisnili na glavno cesto. Nad glavami so slišali bobneti top, ki je kril njih umik, in ko je ta obmolknil, so begunci obupno zavpili. Zakaj vedeli so, da jim je vsa sovražna vojska za petami.

Res so se kmalu bližje in pogosteje oglašali streli pušk ob bokih dolgega spreveda in mnogo nesrečnikov je padlo, da ne vstanejo več.

Močan dež je padal sredi megle, ki so jo zdaj pa zdaj razsvetlili streli. Noge so se vgrezale v velike luže vode in krvi, ki jih je bilo za vsako ceno treba prebroditi. Rešiti se je bilo mogoče le, da so rinili naprej, zakaj na desni so stala brezmejna močvirja, na levi pa je hrumela narastla reka. Če bi se kakšen obupan begunec zagnal proti reki, bi bil našel bregove pokrite z mrliči.

Republikanske čete so begunce nadlegovale in jih pobijale ter razganjale; ranjenci, starci, ženske so zavlačevali napredovanje tega mrtvaškega spreveda. Otroci, rojeni prejšnji dan, so bili izpostavljeni nagi divjemu vremenu, zakaj matere niso imele, da bi jih pokrile. Vsemu trpljenju sta se pridružila mraz in lakota. Živina, ki je bežala po isti cesti, je napolnjevala viharo ozračje z otožnim mukanjem in včasih je kako žival popadel nepre-

magljiv strah, da se je s sklonjeno glavo vrgla med ljudi in si z rogovi odpirala krvave vrzeli med množico.

Sredi tega potopa so vse razlike med ljudmi zginile. Veliko število mladenk in žena iz najodličnejših družin Vandeje, ki so sledile svojim bratom, očetom in možem v veliko vojno, je delilo trpljenje s kmeticami. Nekatero so pogumno branile boke sprevoda. Često je ena izmed njih vzkliknila:

— Ogenj, Vandejci!

In so se »šalile« sredi ceste in pošiljale strele v sovražnike.

Bližala se je noč. Grof Šantelenski je vzpodbujal nesrečnike, ne da bi se brigal zase. Dvignil je tega, ki je bil omahnil v blato, onega, ki so ga moči zapustile. Vprašal se je, ali bo tmina mogla begunce braniti ali pa bo sovražnikom pomagala, da jih pokončajo. Spričo tolikih muk mu je krvavelo srce, solze so mu stopile v oči, ki se niso mogle privaditi mrki žaloigri.

Ah da, saj je videl v tej desetmesečni vojni toliko tega! Po prvi vstaji v St. Florentu je zapustil rodni grad, ženo, hčer, vse kar je ljubil, in je stekel branit oltar. Hraber, junaški, prvi v najljutejšem ognju je bil eden izmed tistih mož, ki so nagnili republikanskega generala Beaupuya, da je rekel:

— Čete, ki so premagale take Francoze, lahko premagajo vsa združena ljudstva Evrope. —

Vendar njegovo delo s porazom pri Savenayu ni bilo še končano. Korakal je na koncu velikanškega sprevoda, podžigajoč begunske vrste, streljal z zadnjimi krogli in s sabljo odbival republikance, ki so mu pritiskali za petami. Toda videl

je, da tovariši polagoma zaostajajo, in slišal krike nesrečnikov, ki so jim višnjevi republikanci rezali grla.

Tedaj je z raprostrtimi rokami začel pogasnati množico po cesti in jo vzpodbadal, naj pohiti.

— Pogum! — je klical.

— Ne morem več! — je odgovarjal ta.

— Umiram! — je kriknil drugi.

— Na pomoč, na pomoč! — je vzdihovala žena poleg njega, zadeta od sovražne krogle.

— Otrok moj! Otrok moj! — je vpila mati, ki so jo nenadno ločili od otroka.

In grof Šantelenski je hitel od enega do drugega, pomagal z roko, svetom, besedo. Toda čutil je, da je gorja preveč.

Proti štirim popoldne ga je dosegel kmet, katerega je kljub megli in temi brž spoznal.

— Kernan!

— Jaz sem, gospodar!

— Živ? Zdrav?

— Da. Pojdite z menoj. Naprej! — je odgovoril kmet in skušal povleči grofa za sabo.

— In ti nesrečniki? — je rekel Šantelenski in pokazal s prstom na razpršene gruče. — Ne morem jih zapustiti!

— Vaš pogum bo zastonj, gospodar. Pridite, pridite!

— Kernan, kaj hočeš od mene?

— Velike nesreče vam pretijo!

— Meni?

— Da, gospodar. Vaša žena, moja nečakinja Marija...

— Moja žena, moja hči! — je zavpil grof in zgrabil Kernanovo roko.

— Da, videl sem Karvala.

— Karvala! — je vzkliknil grof in potegnil moža, ki mu je tako govoril, iz gneče.

Kmet je imel na glavi rjavo, volneno čepico, na kateri je sedel širokokrajni klobuk, ki je skrival v svoji senci močan in odločen obraz. Dolgi, od krvi umazani lasje so mu padali na široka pleča. Platnene hlače so segale do golih, od mraza zardehlih kolen; pod njimi je nosil golenice, prevezane s pisanimi trakovi. Noge je imel v velikanskih, raztrganih čevljih, ki so počivali nad plastjo slame in krvi. Kozličja koža, ki si jo je kmet ogrnil okoli ramen, je dopolnjevala njegovo obleko. Izza pasu mu je molel lovski nož, z desnico pa je držal puško.

Ta kmet je bil videti zelo močan. In res, v svoji domačiji je slovel, da ima nadčloveško moč. O njem so pripovedovali čudežne zgodbe in ta strašni borilec ni na bretonskih opasilih nikoli našel tekmeča, ki bi ga bil užugal.

Njegova raztrgana, zamazana in okrvavljena obleka je jasno pravila, kako je nastopal v zadnjih bojih kmečke vojske.

Z velikimi koraki je sledil gospodarju. Ta je, da bi si brže odprl pot, krenil po bližnjicah in stopal po vodi in blatu. Besede, ki jih je malo preje izgovoril Kernan, so ga napolnile z grozo. Ko je dosegel čelo sprevoda, se je znašel blizu zapuščene hiše; tja je poklical kmeta in mu s hripavim glasom rekel:

— Ali si videl Karvala?

— Da, gospodar!

— Kje?

— V spopadu sredi sovražnikov.

— In te je spoznal.

— Da.

— Pa ti je kaj rekel?

— Da, potem ko je name ustrelil iz samokresa.

— Nisi ranjen? — je živo vprašal grof.

— Ne, ne še, — je z otožnim nasmehom odgovoril Bretonec.

— In kaj ti je ta lopov rekel?

— »Čakam te pri gradu šantelênskem!« tako mi je rekel, potem je zginil v dimu. Hotel sem ga doteči, a zastonj.

— Čakam te pri gradu šantelenskem! — je ponovil grof. — Kaj je hotel povedati s temi besedami?

— Nič dobrega, gospodar.

— In kaj je delal v republikanski vojski?

— Poveljeval je tropi takih lopovov, kakršen je sam.

— Oh, vreden častnik revolucijske vojske, zares njih vreden pajdaš, slepar, ki sem ga pognal iz svoje hiše radi tatvine!

— Za barabe je v sedanjih časih zlata letina. Toda Karvalove besede so grozovite! »V šantelenskem gradu!« je dejal. Treba hiteti tja!

— Da, da! — je goreče dejal grof. — Toda ti nesrečniki, ki so za pravično stvar...

— Gospodar, — mu je resnobno pretrgal besedo Kernan, — prej ko domovina je družina. Kaj bi bilo brez vas z gospo grofico in z mojo nečakinjo Marijo? Izpolnili ste svojo dolžnost kot pravi vitez: borili ste se za Boga in domovino. Zdaj se povrnimo v grad in ko bodo naši na varnem, se povrnemo. Kmečka vojska je razbita, toda vse ni še končano. Slušajte me; v obmorskih po-

krajinah se gibljejo; poznam tam nekega Ivana Koterô, ki bo dal republikancem še mnogo opravkov, in mi mu bomo pomagali.

— Pojdiva torej; — je rekel grof — imaš prav. V Karvalovih besedah tiči grožnja. Treba izpeljati mojo ženo in hčer iz Francije; potem se povrnem, da me ubijejo.

— Vrnila se bova skupaj, gospodar, — je odgovoril Kernan.

— Pa kako prideva do gradu?

— Zdi se mi, — je odgovoril kmet, — da moramo kreniti v Gerando, potem pa ob morskem bregu v Piriak, odkoder se bova peljala po morju v enega izmed zalivov polotoka Finisterre.

— Pa ladja?

— Imate v žepu kaj zlata?

— Da, okoli tisoč in pet sto frankov.

— Z mnogo manjšo svoto kupiva ribiški čoln in, če treba, tudi ribiča.

— Ampak...

— Ni izbire, gospodar; na suhem bova kmalu padla v kremplje višnjevih. Ali pa bova, ker bova siljena se skrivati, bati se cest, iskati stranskih poti, gubiti čas — tvegala, da prideva prepozno, četudi...

— Torej na pot!

— Na pot.

Grof Šantelenski je imel popolno zaupanje v Kernana, svojega pobratima. Ta bretonski poštenjak je bil ud njegove družine. Imenoval je gospodično Marijo Šantelensko »svojo nečakinjo« in deklica ga je klicala za »strica Kernana«. Že od otroških let se gospodar in hlapec nista nikoli ločila. Kernan se je po skupnih otroških igrah in po

mladostnih dogodljajih zdaj skupno z gospodarjem boril v vojni. Ko je grof odhajal k uporniškim četam, je želel pustiti Kernana v gradu. Toda kako bi se brat mogel ločiti od brata? Ne glede na to, da so ostali v gradu za varstvo družine drugi služabniki. Pa tudi lega gradu, ki se je skrival daleč v dnu finisterrske dežele, daleč od Bresta in drugih žarišč revolucije, je pomirjevala grofa. Zato se ni pomišljal, vreči se v uporniško gibanje, ker je menil, da je družina na varnem.

Toda srečanje s Karvalom, bivšim grajskim služabnikom, ki ga je dal pred letom izgnati radi tatvine, in njegove temne besede so grozile. Nad družino je visela nevarnost, kateri je bilo treba leteti nasproti.

Grof in Kernan sta se torej v trenutku, ko so begunci prišli do šentviških močvirij, vrgla s ceste. Zadnjič sta zrla strahotni spreved, ki je tonil v temini in čigar kriki so se polagoma zgubljali v nočnem mraku.

Okoli osmih sta grof in Kernan dospela v Gerando. Prišla sta komaj pol ure pred najhitrejšimi begunci. Izložbena okna so bila odprta, toda ulice so bile prazne.

Kakšna mrka tišina v primeri s strašnim hrumom v Savenayu! Ni ene luči na oknih, ne enega človeka na ulicah! Strah je zapiral prebivalce v njih črne hišice in staval zapahé na njih vrata. Meščani so vse jutro slišali bobnenje topov. In naj bi se bitka iztekla kakorkoli, bili so odločeni, da se uprejo navalu obupanih premagancev ali pa pijanih zmagovalcev.

Ubežna tovariša sta stopala po opolzki cesti in njuni koraki so strogo odmevali. Prišla sta na

trg pred cerkvijo in malo zatem na utrdbe. Od tam sta lahko slišala rastoči hrup, ki je prihajal s planjave; grozeče šumenje, ki so ga zdaj pa zdaj pretrgali streli iz pušk.

Dež je prenehal. Luna se je prikazala med raztrganimi, nizkimi, črnimi oblaki, ki jih je južni veter divje poganjal pred sabo. Zdelo se je, ko da ta nočna zvezda blazno beži, kakor v omotici. Njena luč, ki je včasi živo zableščala, je razsvetljevala planjavo, da se je vsaka črta odražala in metala na tla dolge, bežne sence.

Grof in Kernan sta tedaj pogledala proti morju. Pred njima se je odpiral zaliv pri Gerandi onstran neskončne šahovnice morilnih močvirij. Na desni je izza rumenkastih sipin molel zvonik neke vasi. Še dalje je stolp vasi Kroasak, ki ga je bilo videti skozi meglo, končaval ta jezik zemlje, ki se je zgubljal v nebesa. Na desni je Kernan, ki je imel dober vid, zapazil še zvonik vasi Piriak. Še dalje se je v mesečini bleščalo morje in se zlivalo z nebom v zamolklo srebrnino.

Veter je sunkoma pihal. Mršava drevesa so majala okrnjene krošnje. Zdaj pa zdaj se je od zidovja odkrušil kamen in se potočil z višine utrdbe v blatni jarek.

— Torej — je dejal grof tovarišu in se sklonil, da vzdrži vetru, — tam spodaj je Kroazak, tam Piriak. Kam kreneva?

— V Kroazaku bi lažje našla kako ribiško ladjico; toda če bi se potem, ko sva se spustila na ta jezik, morala vrniti, bi se pač znašla v zagati in lahko bi nama odrezali pot.

— Sledim ti, Kernan. Izberi krajšo pot.

— Zdi se mi, da nama kaže, da obideva zaliv in korakava proti Piriaku; če pojdeva naglo, ne bo va porabila več ko dve uri.

— Torej naprej! — je odgovoril grof. Begunca sta zapustila mesto prav v trenutku, ko so prve vandejske trume prihajale vanj skozi utrdbe na nasprotni strani in naskakovale zidove.

Videti je bilo luči, ki so se zibale na oknih. Mirno mesto se je napolnilo z nenavadnim hrupom. Ob njegovih starih zidovih so odmevali pogosti streli in ni bilo dolgo, da se je oglasil cerkveni zvon, bijoč v plat zvona. Grofu se je stisnilo srce; roka mu je zgrabila za puško, kakor da bi se hotel vrniti, da pomaga nesrečnim tovarišem.

— In gospa grofica? — je dejal Kernan s težkim glasom. — In moja nečakinja Marija?

— Pridi, pridi, — je odgovoril grof in se z brzim korakom odpravil po mestnih ulicah.

Malo zatem sta se gospodar in hlapec nahajala na odprtem polju. Da se izogneta glavni cesti, sta šla na obrežje, obšla v krogu močvirja s slano vodo, ob katerih so se v mesečini bleščali kupčki soli. Čudno mrmranje je šlo skozi bolehava drevesa, skrivljena od vetrov, in se mešalo z otožnim šumenjem rastočega morja. Večkrat je bilo čuti bolestne vzklike. Kakšna zgubljena krogla se je s suhim šumom sploščila na obrežnih skalah. Plameni požarov so z medlim svitom razsvetljevali obzorje. Trope sestradanih volkov, ki so vohali sveže meso, so spuščale v nočni mrak čudno tuljenje.

Grof in Kernan sta stopala brez besed, toda z istimi mislimi. Izmenjavala sta si jih molče, toda tako jasno, ko da bi bila govorila.

Včasih sta se ustavila, se obrnila, da pogledata nazaj na polje; potem ko sta videla, da ju nihče ne preganja, sta se spet spešno začela gibati.

Ni bila še deseta, ko sta prišla v trg Piriak. Nista hotela tvegati, da se prikažeta na ulicah; zato sta se obrnila naravnost proti zalivu. Odtam se je pogled zgubljal v široko morje. Na desni so se dvigale pečine otoka Dumet, na levi je svetilnik metal v presledkih snope bleščeče luči na vse točke obzorja.

Ko tovariša nista našla nobenega ribiškega čolna, sta se vrnila v Piriak, kjer se je na valovih rastočega morja pozibavalo nekaj ladjic, ki so bile zasidrane v pesek. Kernan je opazoval eno, ki jo je neki ribič ravnokar zapuščal, potem ko je bil zvil jadra.

— Hoj, prijatelj! — mu je zaklical.

Ribič je na ta klic skočil na peščino in se nemirno bližal.

— Približaj se! — mu je rekel grof.

— Nista domačina, — je dejal ribič, ko je stopil dva, tri korake bližje. — Kaj hočeta od mene?

— Ali lahko nocoj greš na morje in nas pelješ...? —

Kernan se je ustavil.

— Kam? — je vprašal ribič.

— Kam, ti bova povedala, ko bomo na visokem morju.

— Voda je burna in veter ni ugoden.

— In če bi ti dobro plačala?

— Moje kože ne morete nikoli dovolj plačati, — je dejal ribič, ki je hotel vpraševalca pregledati.

Potem je dodal:

— Prihajate od Savenaya? Jeli bilo tam kaj šuma? —

— Kaj te to briga? — je rekel Kernan. — Ali naju hočeš ukrcati ali ne?

— Ne.

— Našla bova v trgu kakega mornarja, ki bo bolj pogumen ko ti.

— Ne verjamem, — je odgovoril ribič. — Pa da vidimo: — je nadaljeval, mežikaje z očmi, — vidva mi pravita meglene stvari, ko je treba jasne in cele pokazati, če naj ljudi prepričata. Kaj mi nudita za pot?

— Tisoč lir, — je odgovoril grof.

— Slabega papirja?

— Tisoč lir v zlatu! — je odgovoril Kernan.

— Zlato? Prav zlato? Poglejmo.

Grof je odpel pas in potegnil iz njega petdeset cekinov.

— Tvoja ladja ni vredna ene četrte svote.

— Priznavam, — je dejal ribič z očmi, gorečimi od pohlepa, — a moja koža velja ostalo.

— Torej?

— Ukrcam vaju, — je rekel ribič in vtaknil grofov denar v žep.

In je potisnil ladjico h kraju.

Grof in Kernan sta do kolen stopila v vodo in skočila v čoln. Ribič je izvlekel sidro iz peščenega brega, Kernan pa je razvil praporček.

Jadro se je v vetru napihnilo.

Ko je tudi ribič hotel vstopiti, ga je Kernan odpahnil in udaril z vesli v vodo, da je čoln šinil kakih deset metrov od obale.

— Za vraga, kaj delate? — je vprašal ribič.

— Ohrani svojo kožo, — je zavpil Kernan, — ne vemo, kaj bi z njo; tvoj čoln je plačan.

— Toda... — je opomnil grof.

— Pustite, — je dejal Kernan, obrnil krmilo, in pognal ladjico v veter.

Ribič je presenečen obmolknil in ko je spet mogel golčati, je zavpil:

— Tatovi republikanski!

Toda ladjica je že zginila v tmuni sredi penečih se valov.

III. Črez morje.

Kernan je, kot je rekel, izvrstno znal voditi ladjo. Že v fantovskih letih je bil napravil izkušnjo za ribiča in je prav dobro poznal bretonsko obrežje. Znani so mu bili otočiči, čeri in zatoki. Vedel je za uro plime in oseke ter se ni bal ne skritih kleči ne sipin.

Ladja, ki je nosila begunca, je bila ozka in pri krmi nizka, na prednjem koncu pa višja in krasno zgrajena, da se je mogla držati na morju tudi v viharjih. Nosila je dve rdeči jadri. Mostišče je imelo eno samo odprtino, namenjeno krmarju. Zato je mogla brez strahu vzdržati sredi valov, kot se je mnogokrat zgodilo, ko je šla loviti sardele ob otoke ali ko se je obrnila k izlivu Loire in šla po njenem toku navzgor celo do mesta Nantes.

Kernan in grof sta komaj zmagovala vse priprave. Toda ko so bila jadra razvita, je ladja brzo drčala. Veter ji je pomagal, da je hitreje letela. Če tudi je piš bil močan, Bretonec ni hotel dejati podpornika v jadro, ki se je včasih nagnilo prav do

vode, da se je zmočilo. Toda Kernan je, zdaj z drznim udarcem vesel zdaj z obratom jadra, dvignil ladjico in jo spet postavil v veter.

Ob petih zjutraj je šla med otokom Belle — Ile in polotokom Kiberonom, ki ga je par mesecev pozneje imela namočiti francoska kri v sramoto Angležem. V prvih trenutkih vožnje je bil grof Šantelenski molčeč, zakaj zgrabil ga je velik nemir. V njegovih mislih so se blodno mešali prizori iz preteklosti in prihodnosti, ki so se mu zdeli vedno bolj grozeči, čim bolj se je bližal trenutek, da pri- nese ženi in hčeri pomoč.

Tehtal je v sebi verjetnosti, da se je zgodila kaka nesreča, in se je skušal spomniti zadnjih vesti z gradu.

— Oni Karval — je slednjič dejal Kernanu, — je v našem kraju zelo znan. Če bi se spet prikazal, bi ga vaščani zelo slabo sprejeli.

— Gotovo, — je odgovoril Bretonec, — poka- zali bi mu zobe. Toda če pojde ta lump tja, ne pojde sam; in potem bo zadostovala njegova ovadba, da vržejo grofico in mojo nečakinjo Ma- rijo v ječo. Dve ubogi nedolžni ženski! Kakšen je čas, v katerem živimo!

— Žalosten čas, Kernan; čas, v katerem nas božja jeza neusmiljeno tepe. Toda treba se je uklo- niti Njegovi volji. Srečni oni, ki so brez družine, da se boje le zase! Mi, Kernan, se borimo, se bra- nimo, napadamo za sveto stvar; toda naše matere, sestre, hčere in naše žene ne morejo drugega, ko da molijo in jočejo.

— K sreči sva midva tu, — je odgovoril Ker- nan, — in preden pride do njih, bo moral iti čez najini trupli. Vsekakor, gospodar, ste prav storili,

da ste pustili gospo na gradu. Kaj bi bilo s tema pogumnima ženskama, če bi vam bile sledile, kot so hotele in kot je storilo toliko drugih?

— In vendar, — je odvrnil grof, — mi je žal, da jih nimam ob svoji strani. Kaj hočeš, grožnje tega Karvala me strašijo!

— Jutri, če nama bo veter mil, bova videla obalo Finisterre in ne bova daleč od gradu.

— Kako bosta presenečeni, ko naju zagledati, revici! — je z otožnim nasmehom vzkliknil grof.

— Srečni, morate reči, — je odgovoril Kernan.

— Moja nečakinja bo skočila očetu v objem in potem v roke stričeve; zdi se mi, da jo vidim! ... Toda ne smeva gubiti časa, da ju spraviva na varno.

— Prav imaš. Republikanci bodo hiteli obiskat grad. Občina mesta Quimper bo kmalu obveščena.

— Torej, gospodar, veste, kaj nama je storiti, brž ko prideva v grad?

— — Da, — je rekel grof vzdihujoč.

— Ni izbire; ena sama pot nam ostaja.

— Kakšna?

— Zbrati morava ves denar, preskrbeti si za vsako ceno ladjo in bežati na Angleško.

— Izseliti se! — je dejal grof z grenkobo.

— Potrebno je, — je odgovoril Kernan, — za kaj vi in vaši v deželi ne boste več varni.

— Prav imaš, Kernan, vlada se bo v Bretanji in Vandeji grozovito maščevala. Zmagala je, zato bo klala.

— Seveda in že je poslala v Nantes svoje najbolj krvoločne lovce. Druge bo poslala v Brest in reke dežele Finisterre bodo ravnotako nabasane s trupli, kakor je Loara.

— Žena! Draga hči! — je vzkliknil grof. — Misliva najprej na to, da ju rešiva. Toda če se izselimo, prideš z nami, Kernan.

— Doidem vas, gospodar.

— Ne boš šel z nami?

— Ne; imam moža, ki mu morem še povedati štiri besede, preden zapustim Bretanjo.

— Karval?

— On.

— Pusti ga, Kernan. Božji pravičnosti ne bo ušel.

— Gospodar, trdno verujem, da bo začel poskušati človeško pravičnost.

Grof je poznal hlapčevo trmoglavost. Ker je vedel, da bi bilo zaman, če bi ga odvrčal od njegovih maščevalnih naklepov, je molčal in obrnil misli k ženi in hčeri. Medtem je pazno gledal na obrežje, štel ure in minute in se ni brigal za nevarnosti, s katerimi je grozila nevihta.

Mislil je na vse strahote domače vojne, v kateri so se na obeh straneh dogajala pretresljiva grozodejstva. Nikoli se mu še ni zdelo, da sta žena in hči v taki nevarnosti. Predstavljal si jih je napadene, zaprte v ječi ali na begu, ko čakata skriti med obrežnimi pečinami na nepričakovano pomoč. In včasih je prisluhnil, ali mu ne bo prišel na uho kak klic.

— Ne slišiš ničesar? — je vprašal Kernana.

— Ne; — je odgovoril Bretonec, — to je le krik galeb, ki ga prinaša veter.

Ob desetih zjutraj je Kernan spoznal ustje sisdrišča pri Lorientu in trdnjavo Svetega Alojzija, katere svetilnik se je iskril v tmini. Zapeljal je v kanal med obrežjem in križnim otokom, potem pa

je pognal ladjo na visoko morje. Veter je bil še ugoden, a je naraščal. Četudi je Kernan želel voziti naglo, je moral previdno vozariti neglede na nestrpnost gospodarjevo, ki je tudi pomagal delati. Ladja je, ne da bi zmanjšala hitrost, s krmo dvigala peneče se valove.

Nevarna vožnja je trajala že petnajst ur. Strašna je bila noč. Vstal je vihar. Pogled na granitne čeri, ob katerih so se razbijali valovi, je moral najbolj drzne ostrašiti. Da se čerem izogne, je ladja šla globlje na prosto morje. Toda begunca nista mogla ni za hip zatisniti oči, zakaj en sam napačen okret krmila, en hip pozabljenja bi zadostoval, da se ladjica prevrne. Stalno sta se borila in črpala vedno novih sil iz misli na dragi osebi, kateri sta hitela branit.

Okoli štirih zjutraj je vihar pojemal, nebo se je za hip zjasnilo in Kernan je na zapadu odkril rtič Trevignon. Komaj je govoril, a s prstom je pokazal zibajočo se luč svetilnika. Grof je sklenil ledene roke, kakor da bi šepetal molitev.

Tedaj je ladjica vhajala v Gozdni zaliv.

Morje je bilo še precej mirno in valovi, ki so bili v zavetju, so se gnali z manjšo močjo. Še eno uro sta vozila, potem je ladjica s silo udarila ob čeri blizu obrežja.

Sunek je bil močan in se mu ni bilo mogoče izogniti s tem, da sta zvila jadra. Grof in Kernan sta se vrgla v valove in posrečilo se jima je doseči obrežje, preluknjana ladja pa se je pred njunimi očmi potopila.

— Nič več sledu o najini vožnji! — je rekel Kernan grofu.

— Dobro, — je odgovoril ta.

— In zdaj na grad! — je dodal Bretonec.
Vožnja je trajala šest in dvajset ur.

IV. Šantelenski grad.

Šantelenski grad je stal kake tri milje od trga Fonesnant, slabo uro hoda od bretonske obale. Zemljišča, ki so tvorila šantelensko posestvo, so od davnine pripadala grofovi rodbini, ki je bila ena najstarejših v Bretanji. Grad pa je bil komaj iz časov kralja Ludovika XIII., imel pa je trdno in strogo lice, ki ga poslopjem dajajo granitni zidovi. Bil je mračen, velik, trden kot skale na obrežju. Ni imel ne stolpov ne spustnih vrat, ne strelnih lin ne prizidkov, obešenih na rob zidov kakor orlovo gnezdo; z eno besedo, ni imel ni najmanjšega znaka trdnjave, zakaj v miroviti Bretanji se gospodom nikoli ni bilo treba braniti proti kakemu svojih podložnikov. Grofova rodbina je že leta in leta neoporečno vladala nad deželo. Šantelenski niso bili dvorjani, ker so bili naravni ljudje, in v teku tri sto let so mogoče dvakrat šli na dvor se poklonit kralju. Prej ko za Francoze so se smatrali za Bretonce in se zato čutili ločene od ostale Francije.

Toda grofje Šantelênski so znali tako vladati, da bi jih lahko postavili francoskim kraljem za vzornike. Ti podeželski možje bi lahko dajali kraljem nauke o pravičnem vladanju. Da je to res, nam priča, da so jih kmetje vedno spoštovali in radi imeli.

Ta čislana družina je bila miroljubna in je dala le malo slavnih bojevnikov. Šantelenski niso bili

rojeni vojaki v dobi, ko se je zdelo, da je prva človeška dolžnost, iti na vojsko. Mirno so stali na svoji zemlji, srečni ob sreči, ki se je tvorila okoli njih.

Njihovo premoženje se je pod modro upravo močno namnožilo. Posestvo šantelensko je bilo po travnikih, njivah in močvirjih eno najbogatejših v deželi, četudi je bilo pet, šest milj od tu že neznano. Zato se je grad šantelenski ob prvem odhodu grofovem čudežno odtégnil pažnji republikanskim, čet, četudi so bližnje občine že dobile obisk republikancev iz mesta Bresta.

Grof, ki po naravi ni bil posebno bojevit, je v kmečkem uporuh pokazal velike vojaške zmožnosti, zakaj kdor ima trdno prepričanje in pogum; je izvrsten vojak vsepovsodi. Obnašal se je kot junak. Sicer so mu prvotna nagnenja kazala pot do duhovskega stanu in je dve leti prebil v bogoslovnici v Rennesu. Toda poroka z gospodično La Contrie ga je spravila na drugo pot.

Težko da bi bil našel vrednejšo družico za življenje. Ta krasna devojka mu je postala pogumna in vdana žena. Prva leta zakona so jima potekla srečno, kolikor je mogoče na tem svetu. Življenje jima je teklo v delu, v skrbi za vzgojo hčerke Marije na starem gradu, sredi služabnikov, ki so bili vdani prijatelji, osiveli v službi rodbine šantelenske.

Ta sreča je razsvetljevala vso deželico, ki je svojega gospodarja častila. Prebivalci so se smatrali bolj za podložnike grofove kot pa francoskih kraljev. To je bilo naravno, zakaj s francoskimi kralji so imeli samo neprijetne odnošaje, šantelenska rodbina pa jim je ob vsaki priliki nudila po-

moč. Res, v vasi ni bilo berača in ne lakote; nikdo se ni spominjal, da bi se bil v tem delu Bretanje zgodil kak zločin. Lahko si mislimo, kako je završalo med ljudmi, ko so se odkrile grde tatvine Karvala, Bretonca, ki je bil dve leti v grofovi službi. Grof je bil prisiljen, izgnati ga iz gradu, tudi zato, da ga reši pred sodbo kmetov, ki niso trpeli tatu v svojem kraju.

Karval je res bil Bretonec, toda Bretonec, ki je bil potoval in videl tuje kraje in slabe zglede. Pravili so, da je bil v Parizu, v velemestu, ki je bilo za praznoverne kmete kotel pohujšanja, prava vrata v pekel. Pa treba vendar priznati, da je bilo v njih mnenju zrno resnice, saj se je prvi njih rojak, ki je stopil na pariška tla, povrnil hudoben in tatinski.

Tatvina, ki je vzbudila tako ogorčenje, se je bila izvršila pred dvema letoma. In Karval je zapustil kraj z grožnjo, da se bo že maščeval. Ljudje so malomarno majali z glavami. Toda če so se takrat grožnjam nizkotnega tatu lahko posmehovali, so grožnje postale resna stvar zdaj, ko je tat postal zaupnik Odbora za javni blagor.

Zato je grof pospešil korake proti gradu, zakaj začel je sumiti, da se je zgodilo kaj hudega. Toda dobrota njegove žene ga je zdaj pomirjevala; saj se je gospa Šantelenska v dvajsetih letih, kar je bivala na gradu, vsa posvetila sreči tistih, ki so se ji približali. Zнала je svojega moža osrečevati s tem, da je delila dobrote. Zdaj je stala ob bolniški postelji kake revice, zdaj je snovala šole za kmečke otroke. In ko je Marija šla v petnajsto leto, jo je mati pritegnila k svojim dobrim delom.

Mati in hči, ki ju je družil živi duh ljubezni, sta

v spremstvu grajskega kaplana gospoda Fermonta hodili po obsežnih vaseh in nosili tolažbo in miloščino v ribiške družine, ki so jih viharji tolikrat spravili v nesrečo.

— Naša gospa! — so jo klicali kmetje.

— Naša zlata gospa! — so pravile žene.

In otroci so pravili:

— Naša druga mati!

Zdaj razumemo, zakaj so Kernana vsi zavidali, Kernana, ki ga je Marija imenovala strica, njega, ki je bil grofov pobratim.

Ko je grof po upor v St. Florentu zapustil grad, se je prvič ločil od domačega ognjišča. In ta prva ločitev zakoncev je bila bridka. Toda Humbert Šantelenski, ki ga je gnala zavest dolžnosti, je odpotoval in pogumna žena je v srcu rekla, da je ravnal prav.

V prvih mesecih po ločitvi sta si mož in žena pogosto pošiljala poročila po selih; toda grof ni mogel ni za hip zapustiti kmečke vojske, da bi šel obiskat svoje drage. Trda dolžnost ga je držala, da je bil ko pribit na mestu. Že deset mesecev je preteklo, kar ni videl ljubljene hčere, in že tri mesece — odkar se je kmečka vojska umikala — ni imel poročil z gradu.

Razumljivo je, da se ga je sedaj, ko se je spremljan od zvestega Kernana vračal v hišo svojih dedov, lotil nemir. Ko je stopil na obrežje, je bil ves ganjen. Saj sta ga komaj dve uri ločili od poljubov žene in hčere!

— Kernan, hitiva pogumno naprej! — je dejal.

— Hite se ugrejeva, — je odgovoril Bretonec.

Četrť ure pozneje sta gospodar in sluga šla skozi trg Fuesnan, ki je bil še zatopljen v spanje.

Potem sta zagledala pokopališče, ki so ga revolucionarji ob zadnjem svojem obisku razdejali.

Kajti tržani so se bili prvi uprli odpadniškemu duhovniku, ki jih jim je poslala vlada. Tri sto mož je pod vodstvom svojega mirovnega sodnika Alaina Nedeleka napadlo narodno stražo v bližnjem mestu Quimper.

Bili so poraženi.

Zmagovalci so pasli konje na pokopališču in taborili v cerkvi.

Drugi dan so narodni brambovci pripeljali tri vozove premaganih v Quimper in prvi mučenec Bretanje Alain Nedelek je otvoril prvo morilno orodje, ki so ga revolucionarni rablji imenovali »stroj za prikrajšanje glave«. Vladni župan jih je lastnoročno in podrobno poučil, kako treba s strojem ravnati.

Ta trg si od tega poraza ni mogel več opomoči.

— Vidi se, da so višnjevi hodili po teh krajih, — je dejal Kernan. — Povsod razvaline in sledovi skrutitve!

Grof ni odgovoril in je šel dalje po širnih poljanah, ki so se razprostirale do morja. Bila je šesta ura zjutraj. Za dežjem je pritisnil rezek mraz. Tla so bila trda. Globoka tema je ležala nad zapuščenimi njivami, nad širnimi travniki in nad ločnatimi gmajnam, ki so bile nesposobne za vsako obdelovanje. V kotanjah je voda zmrznila; belo oblečeni gozdovi so se zdeli okameneli.

Bolj ko sta se begunca oddaljevala od morja, bolj gosta so vstajala pred njima pritlikava drevesa, ki jih je vzhodni veter vpogibal.

Malo zatem so ravninam sledile ograde z ži-

tom, obdane z zidiči in jarki; med njimi so rastle vrste debelih hrastov. Treba je bilo iti čez te laze, odpreti vrteče se pregraje, ki so stale na velikih kamenih, zastražene od bodečega grmovja. Kernan jih je odpiral pred grofom. Ko je pregraja spet udarila na svoje mesto, so drevesne veje spustile belo točo, ki je prasketala na tla.

Zdaj sta se grof in njegov tovariš spustila po ozkih, uhojenih stezah med razorji in živimi mejami njiv. Včasih sta kljub njim kar tekla.

Okoli sedmih se je jela svetiti zarja. Do gradu ni bilo več ko pol milje. Nad krajem je ležal sumljiv mir.

Grof je opozoril na to čudno tišino.

— Ni žive duše, ne kmeta ne konja, ki bi se pasel, — je razburjeno rekel.

— Zgodaj je še, — je odgovoril Kernan, ki se je čudil, da ima pokrajina tako mrtvo lice. In ker ni hotel grofa prestrašiti, je dodal: — Pozno vstajajo, smo v decembru! —

Prodrla sta v velik jelov gozd. Iz širnega in vedno zelenega gozda, ki je bil grofova last, se je v daljavi opazilo morje. Suhi, sivkasti storži so na gosto pokrivali tla med suhimi vejami. Zdelo se je, da tod že delj časa ni hodila živa duša. In vendar so vsako leto otroci iz bližnjih vasi z velikim veseljem hodili pobirat kupe storžev in gospodinje so hitele skladat zalogo drvi, ki jim jih je nudila grofova dobrota. Tisto leto torej niso še paberkovali, tako je kazala žetev suhih vej in storžev, ki je ležala tam še nedotaknjena.

— Vidiš, — je rekel grof Bretoncu, — sem niso prišle ne žene ne otroci.

Kernan je prikimal, ne da bi odgovoril, zakaj čutil je, da se mu vzbuja nekak nemir. Srce mu je močno bilo.

Podaljšal je korak. Čim sta prodirala dalje, so pred njima vstajali zajci, lisice, jerebice v vedno večjem številu. . . preveč jih je bilo. Vse je kazalo, da so bili lovci redki, četudi je bil na grofovem ozemlju lov svoboden. Znamenja o zapuščenosti so se vedno očitneje množila. Grofovo obličje je kljub živemu mrazu ledenega jutra obledelo.

— Glejte, grad! — je vzkliknil Bretonec in pokazal na vrhove stolpičev, ki so kipeli izza daljnih šum.

Begunca sta se nahajala blizu pristave, ki jo je upravljal eden grofovih oskrbnikov; ob kraju gozda se je morala prikazati. Oskrbnik Lojze je bil živahen, zgoden in zelo glasen človek. Pa vendar ni bilo slišati, da bi pel, kot po navadi, ko je okomatoval konje ali vole, ali pa da bi kričal na dvorišču svoji gluhi ženi v ušesa.

Nič. Povsod le smrtna tihota.

Grofa so zgrabile strahotne slutnje, da se je moral opreti na zvestega tovariša.

Ob robu gozda so se njuni pogledi obrnili proti pristavi in njunim očem se je prikazal strašen prizor. Par prog golih zidov z okajenimi tramovi, porušeno sleme, ostanki dimnikov, sajaste lise, ki so se vile po zidovih, udrta vrata, železni tečaji, ki so kakor grozče pesti štrleli med kamenjem, vsi ti sledovi so kazali, da je tu pred kratkim vihral požar.

Pristavo je nekdo moral zažgati. Drevesa so nosila znamenja srditega boja. Lubje je imelo za-

reze od udarcev s sekirami, na jelkovih deblih so se videle brazgotine od svinčenk in vse naokoli so prevrženi vozovi, kose, polomljeno kmetijsko orodje, kolesa z zdrobljeno osjo pričali, kako hud je bil boj. Trupla krav, konj in drugih pobitih živali so kužila zrak.

Grof je čutil, da se mu noge vdajajo.

— Višnjevi, povsod višnjevi! — je ponavljal Kernan s hripavim glasom.

— Na grad! Na grad! — je zavpil grof.

In Kernan je komaj dohajal moža, ki se je še pred par trenutki le s težavo držal pokoncu.

Ko sta tekla, se ni na opustošenih ulicah prikazalo ni eno človeško bitje; kraj ni bil samo zapuščen, ampak vse je zbežalo. Grof je šel skozi vas. Večji del hiš je bil požgan. Nekatere so še stale, a prazne. Gotovo je nad krajem vršal vihar maščevanja, da je zamogel pregnati zadnjega človeka.

— Karval, Karval! — je Bretonec mrmral med zobmi.

Slednjič sta grof in Kernan dospela pred grajska vrata. Požar se gradu ni dotaknil, toda grad je bil mrk in molčeč. Ni bilo dimnika, na katerem bi bilo videti jutranji dim.

Grof in Kernan sta skočila k vratom, pa prepadena obstala.

— Glej! — je rekel grof.

Na vratih je bil pribit velikanski razglas, ki je nosil uradne znake: snope palic in sekir, na vrhu pa revolucionarno čepico. Na eni strani je bil popisana grad, na drugi pa je bilo napisano, koliko je cenjen.

Šantelenski grad, zaplenjen od republike, je na prodaj!

— Podle duše! — je kriknil Kernan.

Skušal je ulomiti vrata, a četudi je imel orjaške moči, se mu ni posrečilo. Šantelenski grof se ni mogel ni za hip spočiti v gradu svojih dedov. Vrata njegovega doma so bila zanj zaprta.

— Žena! Hči! — je zavpil z nepopisnim glasom. — Kje je moja žena? Kje je Marija? Ali so mi ju ubili?

Kernanu so se po licih ulile gorke solze. Zaman je skušal utolažiti gospodarja.

— Nič ne pomaga, — je rekel slednjič, — nič ne pomaga, stati pred vrati, ki se ne bodo nikoli odprla.

— Kje ste? — je stokal grof.

Tisti hip se je iz jarka, v katerem je čepela, dvignila stara žena. Kimala je z bebasto glavo, tako da bi se je manj prepadene oči ustrašile. Grof ji je stekel naproti.

— Kje je moja žena?

Potem ko je starka zastonj poskušala, da premakne noge, je rekla:

— Umrla je pri napadu na grad.

— Umrla? — je s strašnim glasom ponovil grof.

— In moja nečakinja?

— V ječi v Quimperju.

— In kdo je to storil? — je z groznim poudarkom vprašal Kernan.

— Karval! — je odgovorila starka.

— V Quimper! Pojdi za menoj, Kernan.

Pustila sta nesrečnico, ki je stokala v jarku, skoraj umirajoča, — edino živo bitje v vasi šantelenski.

V. V rdečem mestu.

Mesto Quimper je videlo, kako je pod republikansko sekiro padla prva glava, ponosna glava sodnika Alaina Nedeleka. In v tem mestu je žrtvovala bretonska duhovščina svojega prvega mučenika škofa Čonana. Zakaj v Quimperju so vladali goreči republikanci.

Treba povedati, da so se Bretonci tega mesta odlikovali po srditem in bojevitem republikanstvu in da so drzno posegali v razvoj državnega življenja. Njih krepka bretonska narava ni poznala meje ne v dobrem ne v slabem. Ustanovili so celo vrsto republikanskih društev in v teh gnezdih so kovali načrte za boj proti sovražnikom republike.

Ko se je Bretanja uprla, je Odbor za javno blaginjo sklenil, da je treba z neusmiljeno strogozostjo zatreti uporniško gibanje v deželi. In poslal je v rdeče mesto Quimper dva svoja poverjenika, ki sta započela strašno vladati v mestu in po vsej deželi. Ta dva poverjenika sta bila Guermeure in Julien.

Dala sta po mestu nabiti »zakon o sumljivih osebah«, ki je določal:

»Za sumljive se smatrajo:

1. osebe, ki so se z obnašanjem ali z občevaranjem ali z besedami ali s spisi pokazale za somišljenike samodržstva in za sovražnike svobode.

2. osebe, ki ne bodo mogle dokazati, od česa živijo in kako so pridobile državljske pravice.

3. osebe, ki so jim oblastnije odbile prošnjo za državljansko spričevalo.

4. javni uradniki, ki so bili odstavljenei.

5. tisti bivši plemenitaši in možje, žene, očete je, matere, sinovi ali hčere in zaupniki izseljenih plemenitašev, ki niso stalno dokazovali, da soglašajo z revolucijo.«

S tem groznim zakonom v roki sta poverjenika Odbora za javni blagor zagospodarila nad vso deželo. Kdo je mogel upati, da ubeži tej rabeljski postavi? Vsak je lahko zapadel pod te zakonske člene. In res so se preganjanja množila in na vso deželo je legla groza.

Vladna poverjenika je spremljal podtajnik Odbora, ki ni bil nihče drugi kot Karval, mož, kateremu je bil Kernan prisegel maščevanje. Karval se je v Parizu preril v prve vrste revolucionarjev in je v njihovih klubih postal znan. Pristopil je k stranki nasilnežev in zdaj spremljal vladna poverjenika v svojo domačo deželo, ki jo je natanko poznal. V resnici je šel, da se maščuje nad ljudstvom, ki ga je bilo spodilo. S postavo o sumljivih osebah mu ni bilo težko, da zadene družino grofa Šantelenskega. In čim je prišel v Quimper, se je lotil dela.

Karval je bil mož srednje postave z mrkim obrazom, ki sta ga sovraštvo in hudobija polagoma pretvarjale; vsak nov greh je na njem pustil svoj odtis. Iz oči mu je sijala bistra pamet, toda že na prvi pogled si spoznal, da je maščevalen značaj. Kakor marsikateri revolucionarni junak je tudi on bil krvoločn iz strahu. Ker se je bal kazni, ni odnehal od svojega krvavega dela in nič ga ni moglo ganiti.

Dan zatem, ko je prišel v Quimper, — bilo je 14. septembra — je šel obiskat Guermeurja.

— Državljan, — je dejal, — potrebujem sto oboroženih mož.

— Kaj nameravaš? — ga je vprašal poverjenik.

— Izvršiti preiskavo na deželi.

— Kje?

— V smeri proti gradu šantelenskemu, kjer je gnezdo upornikov.

— Si li gotov tega, kar praviš?

— Popolnoma gotov; jutri ti pripeljem očeta in mater.

— Glej, da ti mladiči ne utečejo, — je smeje odvrnil poverjenik.

— Ne boj se, že vem, kako treba ravnati! Dovolj zajcev sem že pregnal iz gnezd in tudi te bom naučil brenčati revolucionarno himno.

— Pa pojdi! — je dejal Guermeur in podpisal povelje, ki ga je Karval zahteval.

— Na zdravje in bratstvo! — je rekel Karval, ko je odhajal.

Drugi dan se je podal na pot s četo, sestavljeno iz mestnih pustolovcev, in še istega dne je došel v Šantelen.

Ko so kmetje zagledali dobro jim znanega Karvala, so se obupno bojevali, zakaj vedeli so, da treba zmagati ali pa umreti. Toda bili so premagani, potem ko so zaman branili svojo gospo.

Grofica Šantelenska je s svojo hčerjo, z duhovnikom Fermontom in s služinčadjo tesnobno pričakovala, kako se bo bitka iztekla. To je kmalu zvedela, ker so narodni brambovci vdrli v grad. Karval je prvi planil v stanovanje s krikom:

»Smrt plemičem! Smrt belim! Pogin Vandejcem!«

Grofica je prepadena hotela bežati, a ni več utegnila. Brambovci so pridrli za njo v grajsko kapelo, kamor se je zatekla.

— Uklenite to ženo in njeno hčer, ženo in hčer razbojnika! — je zakričal Karval, žejen krvi in maščevanja. — Uklenite tega farja! — je dodal in pokazal s prstom na duhovnika Fermonta.

Marija je nezavestna padla v naročje svoje matere. Brambovci so jo odtrgali od nje.

— In tvoj mož, grof, kje je? — je z divjim glasom vprašal Karval.

Grofica ga je ponosno pogledala, a mu ni odgovorila.

— In Kernan? — je spet vprašal.

Tudi zdaj je grofica molčala.

Karvala je zgrabila divja jeza, ko je videl, da sta mu oba moža ušla, in slep od srda je zadal grofici smrten udarec. Nesrečna žena je padla in umirajoč še prestrašeno pogledala svojo hčer.

Morilec je preiskal ves grad, a zastonj.

— Oba sta v razbojniški vojski. Že prav, ju bom že iztaknil!

In se je obrnil k svojim ljudem:

— Odpeljite to dekle! — je ukazal.

Marijo so nezavestno skupaj z duhovnikom spravili k ujetim kmetom. Zvezali so vsem roke, potem so jih kakor čredo potisnili na prosto in jih odpeljali.

Dan zatem je Karval peljal jetnike h Guermerju.

— In samec? — ga je s smehom vprašal poverjenik.

— Odfrčal je! Pa ne boj se, — je s krutim smehljajem odgovoril Karval, — kmalu mi bo pa del v kremplje.

Marijo Šantelensko in njene tovariše so vrgli v grajsko temnico. Mladenka se je zdramila iz nezavesti šele med zidovjem ječe.

Kmalu pa je ječa postala pretesna in mislili so na to, da jo izpraznijo. Morilni stroj na mestnem trgu je neprenehoma deloval. Nekateri so predlagali, naj ga postavijo v obširno vežo sodišča, da bo hitreje šlo od rok.

V onih časih je revolucionarno sodišče obsojalo ljudi na smrt kar na slepo, brez dokazov in prič, le radi sumenj. Ni moglo dolgo trajati, da je tudi Marija prišla na zatožno klop.

Vse to se je dogodilo v onih dveh mesecih, ko grof Šantelenski ni imel novic o svoji ženi in o hčeri.

Zdaj je Kernan razumel, zakaj je bral na obličju Karvalovem izraz utešenega maščevanja, ko mu je v bojni gneči zavpil besede, ki so Kernana tako pretresle.

— Čakam te na šantelenskem gradu!

In ko je zdaj hodil proti mestu in podpiral gospodarja, ki ga je nesreča zlomila, je mrmral:

— Karval, ne bom poznal usmiljenja.

Bilo je okoli osme ure, ko sta grof in Kernan zapustila grad. Ne lakota ne trudnost ju nista mogla ni za hip ustaviti. Spustila sta se črez polja in ko je Bretonec zadnjič okrenil glavo nazaj, je videl za golimi drevesi grad svojih gospodov. Zvesti služabnik je zdaj grofa vodil skoraj blazen od bolečine. Pa je v srcu sklenil, da bo pogumen za

dva. Da bi se izognil kakemu nevšečnemu srečanju, je izbiral bližnjice in kmalu sta stala na glavni cesti, ki vodi v Quimper.

Grof in Kernan nista bila oddaljena od mesta več ko dve miljii in pol. Če bosta tako hitela, morata doseči mesto pred deseto uro dopoldne.

— Bog ve, kje je moja hči? — je šepetal grof z glasom, ki bi ganil kamenito srce. — Mrtva! Kakor njena uboga mati!

Pred očmi so se mu prikazale črne slike, tako strašne, da je tekkel, da jim ubeži. Kernan ga ni zapustil. Sledil je njegovim bolestnim skokom in če je zagledal kakega potnika na cesti, je grofa prisilil, da se je vrgel za mejo. V takih slučajih je vsak človek prava grožnja in grof bi se bil v silnem razburjenju lahko sam izdal.

Bretonec je res trpel prav tako kot njegov gospodar, a obenem je koval načrte za rešitev, na kar njegov sopotnik sploh ni mislil.

Z njegovo neizmerno žalostjo se je mešal kup strašne jeze. Premišljeval je in si stavljajl vprašanja, na katera si ni znal odgovoriti. Po kaj gre grof v mesto? Če je Marija v ječi, ali jo bosta mogla rešiti? Revolucijonarna sodišča skoro nikoli niso izpustila svojega plena. Tudi grofa bi koj zaprli, čim bi se jim vzbudil najmanjši sum.

Tovariša sta torej šla brez načrta, ne da bi vedela, kaj naj storita, kakor da bi šla v temno usodo; gnala pa ju je nepremagljiva sila ljubezni.

Kakor je bil Kernan napovedal, sta prišla pred deseto uro v predmestje Quimpera. Ulice so bile skoraj zapuščene, a v daljavi je bilo čuti šum, podoben zamolklemu mrmranju. Zdelo se je, da se

je vse prebivalstvo zbralo v sredini mesta. Zato je Kernan drzno hitel naprej in vlekel s seboj grofa, ki je z globokim glasom ponavljal:

— Marija, draga hči!

V njem je bolj trpel oče kot mož, zakaj mož je vedel, da njegovi bridkosti ni pomoči.

Ko sta hodila deset minut, sta gospodar in služabnik prišla na ulico pred stolnico. Pred njima se je gnetla velika množica.

Nekateri so govorili in kričali, drugi so se prestrašeni vračali v hiše in zapirali vrata in okna. Bilo je slišati bridke besede, pomešane s kletvicami. Zraven prepadenih obrazov so se pačila divja obličja, koprneča po krvi. Nekaj zločestega je ležalo v ozračju nad ljudmi.

Kmalu so se iz bučanja razločili klici:

— Glejte jih, glejte!

Pa ne Kernan ne grof nista mogla videti, kaj vzbuja radovednost množice.

Tem besedam so sledili zategli kriki:

— Doli z belimi!

— Smrt plemenitašem!

— Živela republika!

Gotovo se je na bližnjem trgu godilo kaj posebnega.

Ob voglu ulice so se vsi obrazi obračali proti isti točki in na mnogih so se kazale nečloveške strasti, ki so v tem prizoru iskale kruto zadoščenje. Od časa do časa je bučanje narastlo.

Potem se je na trgu prikazalo nekaj nenavadnega, zakaj razlegle so se besede, ki so vršale med vrstami gledalcev:

— Ne, nobene milosti!

Leden pot je močil grofovo čelo.

— Kaj pa je? — so vpraševali ljudje krog njega.

Od vseh strani so v divji strasti klicali:

— Nobene milosti!

Kernan in grof sta si hotela odpreti pot skozi gnečo, a ni šlo. Sicer pa se je kmalu potem grozna igra končala in ljudstvo se je na mah začelo raztekati. Roke so se gibale, obrazi so se obračali in kriki so polagoma utihnili.

Tedaj so stopili na plan klicarji in ponavljali množici imena žrtev:

— Smrtne obsodbe dne šestega snežinca v drugem letu republike. Kdo hoče imeti seznam obsojencev?

Grof je uprl prepadene oči v Kernana.

— Poslušajte! — je vpil klicar, — duhovnik Fermont... —

Grof je močno stisnil Kernanovo roko.

— Marija Šantelenska...

— Ah! — je strašno kriknil grof.

Toda Kernan mu je položil roko na usta in ga prijel, da ne pade. Preden so mogle priče tega prizora razumeti, za kaj gre, je potegnil grofa v stran.

Medtem so klicarji razglasili ostala imena obsojencev. Odgovarjali so jim vzkliki:

— Smrt plemenitašem! Živela republika!

VI. Krčma »Pri bratskem trikotu.«

Kernan se je nahajal v strašnem položaju. Treba je bilo grofa odtegniti tujim očem, preden pride k zavesti. Treba je preprečiti, da bo kdo slišal njegove prve besede, zakaj gotovo bi glasno

vpil, naj mu dajo hčer. In tako bi odkrili, da se pod siromašno obleko bretonskega kmeta skriva grof Šantelenski.

Ko je šel po ulicah, je Kernan opazil skromno krčmo. Tja je zavlekel ali bolje rečeno nesel svojega gospodarja. Pred krčmo je visela plošča, okrašena z vsemi znamenji tedanjega časa, s sekirami in rdečo čepico, na njej pa je bilo zapisano:

= Hiša Mucija Scevole =
PRI BRATSKEM TRIKOTU
Prenočišče za ljudi in konje.

— Razbojniška jama — si je mislil zvesti Bretonec, — pa nič za to. Bova bolj varna. V tem trenutku ne morem izbirati.

Izbire je imel tako malo, da bi v vsem mestu ne našel gostilne, ki bi ne imela republikanskega napisa.

Stopil je torej v pritlično sobo, odložil svoje breme na stol ter naročil, naj mu pripravijo spalnico.

Mucij Scevola je prišel in dejal z grobim pogledom:

— Kaj hočeš, državljan?

— Sobo.

— In plačas?

— Kakopak! — je odvrnil Kernan. — Nismo zastonj praznili plemenitašem žepov. Tu imaš za predujem, — je rekel in vrgel na mizo par novcev.

— Denar! — je vzkliknil krčmar, ki je bil bolj vaje malovrednih papirnatih bankovcev kot pa zveneče kovine.

— In še pravi denar, ki nosi vtisnjen obraz re-
publike.

— Prav. Takoj ti postrežemo. Kaj pa je tvo-
jemu prijatelju?

— Mojemu bratu, moraš reči, sicer ti odere
vrat. Ko je priganjal osla, da pride še o pravem
času...

— K usmrtitvi! — je rekel krčmar in si mel
roke.

— Res, — je odgovoril Kernan, ne da bi trenil,
— tedaj sva padla v globok jarek. Žival je na me-
stu poginila in temu revežu tudi ni mnogo bolje.
Pa bo že. Plačal sem; kje je moja soba?

— Dobro, dobro, postrežemo ti. Le ne jezi se
mi. Nisem kriv, da si prišel prepozno. Ker pa si
zamudil usmrčenje razbojnikov, ti ga popišem.

— Ali si bil tam?

— Kajpak! Stal sem dva koraka od državlja-
na Guermeurja.

— To je pravi poštenjak, — je odvrnil Ker-
nan, ki je zdaj prvič slišal to ime.

— Ni mogoče reči drugače! — je pritrdil
krčmar.

— Torej na svidenje, državljan Scevola.

Krčmar je Bretoncu, ki si je spet naložil svoje
breme, pokazal v drugo nadstropje.

— Ali me še potrebuješ? — je vprašal krč-
mar, ko je Bretonec stal pred sobo.

— Ne tebe ne koga drugega.

— Mož ni vljuden, a plača, — je zabrundal
Scevola.

Nekaj trenutkov pozneje je Kernan stal sam
pred nezavestnim gospodarjem in zdaj so njegove
solze smeje teči. Ko je pa jokal, je skušal gospo-

darju pomagati in mu z mrzlo vodo močil blede čelo; posrečilo se mu je, da ga je spravil k zavesti. Da ustavi prvi krik njegove bolečine, mu je spet položil roko na usta.

— Da, gospodar, — mu je rekel, — plakajva, a plakajva tiho. Tu ni dovoljeno vzdihovati naglas.

— Žena! Moja hči! — je ponavljal grof. — Ali je torej res? Ali je mogoče? Obe umorjeni! In jaz sem bil navzoč! In nisem mogel nič! Toda šel bom iskat morilca...

In grof je divjal kot blazen. Kernan ga je z vso orjaško silo skušal zadržati in udušiti njegove krike.

— Gospodar, — je rekel, — zaprli vas bodo.

— Kaj me briga! — je obupno odgovoril grof.

— Spravijo vas pod sekiro!

— Toliko bolje!

— In jaz sem z vami, — je pripomnil Bre-tonec.

— Ti, ti! — je zamrmral grof in se skrušen ustavil.

Nekaj trenutkov mu je ihtenje dvigalo prsa. Potem pa se je umiril, se vrgel na kolena in molil za onidve, ki ju je tako ljubil in sta bili sedaj mrtvi.

Kernan je pokleknil zraven njega in jokal z njim. Po dolgi molitvi se je dvignil in rekel:

— In zdaj, gospodar, pustite me, da grem po mestu. Ostanite tu in molite. Treba je, da pozvem, kaj se je dogodilo.

— Kernan, povedal mi boš vse, kar zveš, kaj ne? — ga je vprašal gospodar in ga prijel za roko.

— Vse, prisežem vam! Vi pa ne boste zapustili te sobe?

— To ti obljubim. Pojdi, le pojdi!

Grof je spustil glavo na dlani.

Kernan se je vrnil v pritlično sobo in našel Scevalo na vratih.

— No, kako je s tvojim bratom? — ga je vprašal krčmar.

— Spi. Ne bo hudega. Toda da ga ne bo kdo motil, razumeš?

— Kar miren bodi.

— In zdaj, — je rekel Kernan, — zdaj te lahko poslušam.

— Ej, hočeš, da ti pripovedujem to komedijo? Razumem, — je smeje se dodal, — postavil si se za množico pa nisi mogel čez njo. Gneča je bila prevelika.

— Prav tako se mi je godilo.

— Pa lahko poslušáš, ne da bi pil, državljan? Meni pa beseda kar noče iz grla, če je ne zalijem.

— No, pa ga prinesi steklenico in še žemljo; poslušal bom in prigrizoval.

Trenutek pozneje sta oba sedela za mizo, naslonjena nanjo s komolci, in državljan Scevola je častil svoje vino.

— Reč je tekla tako: — je rekel, ko je bil zvrnil dva kozarca vina, — že dva meseca so bile mestne ječe nabito polne. Vandejski begunci so trumoma stopali vanje in že se je bližal trenutek, ko radi pomanjkanja ječ ne bo več mogoče ljudi zapirati. Zato jih je bilo treba urno izprazniti. Nesreča hoče, da je državljan Guermeure sicer dober domoljub, a da nima take domišljije kot Carrier ali Lebon, ki sta na stotine jetnikov na mah potopila z ladjo vred. Naš vladni poverjenik pa je hotel, da se vse izvrši po predpisih.

Pri teh besedah so se Kernanu pod mizo stisnile pesti; pa se je premagal in rekel:

— Carrier, ta je možak!

— To ti pa rečem! Njegove utopitve množic, to je iznajdba, ki kaj velja! Ko imajo pred nosom tako lepo reko, res ni boljšega! V dveh mesecih so storili, kar so mogli. Vsakikrat je prišel na vrsto po en okraj. In plemenitaši se res niso mogli pritoževati, saj so umirali skupaj, sami znanci, okraj za okrajem! Sploh, storili smo toliko, da se nam je skoraj posrečilo izprazniti ječe. Zdaj jih spet polnimo.

— In Ganes zjutraj, — je vprašal Kernan, — ali niso usmrtili neko gospodično Šantelensko?

— Da, lepo dekliško deblo; in ž njo je šel njen kaplan, da ji pokaže pot. To zgodbico je pripravil Karval.

— A! Sloveči Karval!

— Prav on! To je mladeč, ki urno dela. Ali ga poznaš?

— Pa še kako! Prijatelja sva, kakor dva prsta na isti roki, — je mirno odgovoril Kernan. — Je li tu?

— Ne; pred osmimi dnevi je odšel preiskavat deželo. Zdi se, da se mu načrt ni popolnoma posrečil. Ko je šel v Šantelen, je upal, da bo ujel bivšega grofa, o katerem ima posebne misli. Pa ptič mu je odfrlel.

— In potem? — je vprašal Kernan.

— Potem se je pridružil Kleberjevimi četami z namenom, da zadene ob svojega moža in ga zgrabi. In nič se ne bi čudil, če se mu je to posrečilo ob predoru pri Savenay.

— Prav mogoče je, ker naši so tam doli bele pošteno nabili, — je dejal Bretonec. — Ampak povej mi: kaj pa deklica?

— Katera?

— Plemkinja danes zjutraj... kako ji je bilo pri srcu?

— Slabo! — je odgovoril krčmar in nesel čašo k ustnicam. — Ni bilo po njenem okusu. Strah jo je tako zdelal, da je bila polmrtva.

— Torej, — je rekel Kernan, ki se je komaj premagoval, — je gotovo mrtva?

— Zlodja, če le ni imela kakega tajnega čara, da se obudi od smrti! — se je smejal krčmar. — Oh, zdaj se spomnim... med to slovesnostjo se je zgodila čudna reč!

— Kakšna, državljan Scevola? Zabavaš me.

— Zares! — se je repenčil krčmar. — Raje bi videl, da bi ti tega ne moral povedati.

— Zakaj pa?

— Ker to ni v čast Odboru za javno blaginjo.

— Kako? Odbor...?

— Da, eden izmed članov Odbora je podelil pomiloščenje.

— Kdo je ta?

— Couthon, čednostni Couthon.

— Pa je to mogoče!

— Poslušaj. Zjutraj je stroj mirno in gladko deloval. Kmetje, plemiči, duhovniki so s pristno republikansko enakostjo puščali glave pod njim. Mala Šantelenka je bila že šla mimo in ostali so le še dva ali trije obsojenci. Zdajci se v množici vzdigne hrup. Neki mladenič s kodrastimi lasmi si

na zapenjenem konju reže gaz skozi gnečo. Konj se zgrudi. Fant pa steče kot blisk proti odru, vpijoč:

— Pomiloščenje za mojo sestro!

Prereže gnečo, se približa državljanu Guermurju, mu poda list, podpisan od Couthona, ki je veleval, naj se mladeničeva sestra pomilosti.

— In potem?

— Ni bilo mogoče se ustavljati, najsi je bil oni fant plemič.

— Kako mu je ime?

— Vitez Tregolan, so mi rekli.

— Ne poznam ga, — je odgovoril Kernan.

— Približal se je žiljotini in obupno dvignil roke. Zdelo se je, da bo zdaj omedlel. Pa je prav storil, da ni zgubil časa, ker njegova sestra je šla po stopnicah navzgor v rabljevih rokah.

— »Sestra, sestra!« je zavpil.

— In so mu jo res morali izročiti. Kakor vidiš, če bi bil konj na poti napravil napačen korak, bi bilo deklet sedaj brez glave.

— In to je vzbudilo tak hrup v množici?

— Prav to. Vse je vpilo: »Ne!« Toda Guermur je moral ukloniti glavo pred Couthonom. Napram Odboru za javno blaginjo je to dolžnost.

— Ta Tregolan je imel srečo! In potem...

— Potem je sestro odpeljal in igra se je nadaljevala.

— Torej na tvoje zdravje, Scevola! — je vzkliknil Kernan.

— Na tvoje, mladenič!

In sta pila.

— Pa zdaj, kaj boš? — ga je vprašal do-moljub.

— Grem pogledat, ali moj brat še spi, potem pa pojdem krožit po mestu.

— Stori po mili volji.

— Bodi gotov, da bom.

— Ostaneš tu kaj časa?

— Rad bi videl Karvala in mu stisnil roko — je predrzno rekel Kernan.

— Lahko se vrne v mesto od dneva v dan.

— Če bi tega bil gotov, bi ostal.

— Strela, ne morem te zagotoviti.

— Pa potrpi. Lepega dne ga že najdem.

— Prav.

— Ali se ustavlja pri tebi?

— Ne, stanuje v škofijskem dvorcu pri državljanu Guermerju.

— Pojdem ga iskat.

Po teh besedah se je Kernan poslovil od krčmarja. Ko se je moral toliko premagovati, se je tako zmučil, da ni mogel po stopnicah.

— Da, Karval, — je ponovil — najdem te.

Slednjič se je vrnil h grofu, katerega je našel zatopljenega v globoko žalost, a vdanega. Kernan mu je moral poročati o vsem, kar je zvedel. Ko je preiskal stene in se zagotovil, da ga nihče ne more slišati, je s pridušenim glasom začel pripovedovati. Grof je med pripovedovanjem tiho plakal. Potem je Kernan opozoril tovariša na to, kar še treba storiti.

— Nimam več ne hčere ne žene, — mu je odgovoril grof, — ne preostaja mi drugega, ko da umrem. In umrl bom za sveto stvar.

— Da, — je rekel Kernan. — Šla bova v deželo Anjon, tam se kmetje gibajo in pridruživa se jim.

— Pojdiva.

— Ali še danes?

— Ne, jutri. Danes moram storiti še zadnjo dolžnost.

— Katero, gospodar?

— To noč pojdem na pokopališče, da pomolim na skupnem grobu, v katerega so vrgli truplo moje hčere.

— Ampak ... — je ugovarjal Kernan.

— Hočem, — je z mehkim glasom vztrajal grof.

— Molila bova skupaj, — je rekel Bretonec.

Ostali del dneva je prešel v žalosti. Sedela sta v sobi s sklenjenimi rokami. Zdajci so ju pesmi in prešerni kriki, ki so odmevali s ceste, zdramili iz bolestrnega molčanja. Grof se ni zganil. Nič ga ni moglo raztresti. Kernan je stopil k oknu in kmalu bi mu bil ušel glasen vzvik. Pa ga je zadušil in ni hotel celo grofu naznaniti, kaj je videl.

Karval se je v spremstvu svojih krvi pijanih brambovcev vračal v mesto, pokrit s krvjo, pijan, strašen kot rabelj. Pred sabo je potiskal gruče starcev, žena, ranjenih otrok, vandejskih ujetnikov, ki so bili vsi določeni za morišče.

Sedel je na konju. Za njim so drli mestni brambovci in ga hrupno pozdravljali in slavili. Karval je zdaj postal važna osebnost.

Ko je odjahal mimo, se je Kernan vrnil h grofu in mu šepnil na uho:

— Imate prav. Danes ne smemo še oditi.

VII. Pokopališče.

Prišel je večer. Vreme se je spremenilo, padal je sneg. Ob osmih je grof bil na nogah in rekel:

— Čas je. Pojdiva!

Kernan je brez besede odprl vrata in šel naprej. Upal je, da ne bo srečal Scevole. Toda ta ga je slišal stopati in je s krčmarskim nagonom zapustil pritlično izbo in zadel ob Bretonca.

— Oj, ali odhajaš, državljani?

— Da, mojemu bratu je boljše.

— Kako grdo vreme za potovanje! Torej ne moreš čakati do jutri?

— Ne, — je odgovoril Kernan, ki ni vedel, kako naj se izmaže.

— Veš, — je rekel Scevola, — da se je čednostni Karval že vrnil v mesto?

— Prav zato ga grem obiskat na škofijo.

Pri teh besedah se je obrnil h grofu, ki k sreči ni bil slišal usodnega imena.

— Ah, torej ga greš iskat na škofijo? — je povzel krčmar.

— Gotovo in jamčim ti, da se bo mojega obiska razveselil.

— Že razumem! — se je zakrohotal Scevola. — Imaš v žepu kako ovadbo proti duhovnikom ali menihom.

— Mogoče bo kaj takega.

Kernan je prijel gospodarja pod pazduho in ga potegnil proti vratom.

— Dobro srečo, državljani!

— Na svidenje! — je odgovoril Kernan.

Slednjič sta bila zunaj krčme. Mesto se je zdelo zapuščeno. Globoka tihota je ležala nad cestami, ki so v snegu oglušele.

Grof in njegov tovariš sta drsela ob hišah. Prvi se je pustil voditi, neglede na sneg. Odkar se

je odločil, da gre molit na grob svoje hčerke, ni več izustil besede, tako ga je dušila žalost. Kernan je spoštoval njegov molk.

Črez dvajset minut so se v temi prikazala vrata pokopališča. Ob tej uri so bila zaprta, a to ju ni oviralo. Bretonec ni nameraval vstopiti na pokopališče skozi javni vhod, kjer bi ju čuvaj lahko zapazil. Šel je ob zidu, da poišče, ali je kje okrušen, da bi ga lahko preplezala. Grof mu je udano sledil, pokoren kakor deček ali slepec. Ko sta že precej časa iskala, je Bretonec prišel na mesto, kjer se je bil zid deloma udrl, da je v njem zijala odprtina. Kernan se je dvignil na kamenje, pokrito s plastjo blata in snega. Potem je podal grofu roko in vstopil ž njim na grobišče.

Božja njiva je bila pokrita s snegom, da se je očem kar bleščalo. Pod belo rjuho zime so stali kameniti nagrobniki in vrste križev iz črnega lesa. Nehote je prišla misel, da mora mrličje pod ledeno zemljo zebsti, in posebno še tiste, ki jih je mestna občina pred par urami pometala v skupni grob.

Kernan in grof sta urno prehodila nekaj ozkih poti, potem sta zagledala veliko, svežo gomilo, pokrito s črnimi grudami, ki so se odražale izpod snega. Motike in lopate grobokopov so tičale zasajene ob grobu, kako bi čakale na delo drugega dne.

Ko sta se bližala, se je Kernanu zazdelo, da vidi človeško senco, nagnjeno k tlom. Zdajci se je dvignila in se skušala skriti za gostim vejevjem cipres. Kernan je najprej mislil, da ga mami varljiva sanja.

— Motim se! — je dejal pri sebi. — Da bi bil kdo ob tej uri tu? Ni mogoče.

Vendar, ko je pazno pogledal, je videl, da se senca pod drevesi giba, in obenem je zapazil v snegu sveže stopinje. Nekdo je tu res bežal. Morda čuvaj, ki je krožil po grobišču? Morda kak grobokop? Ali pa kak lopov, ki slači mrliče?

Kernan je z roko zaustavil grofa in nekaj trenutkov čakal. Ker pa se ni prikazal nihče, je stopil proti skupnemu grobu.

— Ta je, gospodar, — je rekel.

Grof je pokleknil na zamrzlo zemljo, snel klobuk in z odkrito glavo začel moliti in jokati. Tudi Kernan je kleče molil, a ni nehal opazovati okolice.

Grof bi bil rad z golima rokama razgrebel zemljo, ki mu je skrivala hčer, da bi zadnjič pogledal v ljubljeni obraz in da bi mogel telesnim ostankom pripraviti bolj dostojno počivališče. Obupani oče je zaril roke v sneg in prsi mu je pretresalo pridušeno ječanje, da se je zdelo, da mu poka srce.

Tako sta klečala že četrto ure. Kernan si ni drznil, ustaviti grofovo žalost, toda bal se je, da bi kak skrit vohun slišal grofovo vzdihovanje.

Ta hip se mu je zazdelo, da čuje korake. Nemirno se je obrnil in tokrat jasno videl človeško postavo, ki je zapuščala cipresni gaj in se pomikala proti grobu.

— Ah, — je še zamrmral Bretonec, — če je vohun, bo drago plačal!

Pograbil je za nož in planil proti neznancu. Ta pa se ga ni ognil, marveč ga trdno pričakoval.

Ko sta bila še tri korake narazen, je Bretonec ostro vprašal:

— Po kaj ste prišli sem?

— Po to, kar vi, — je odgovoril neznanec. Bilo mu je okoli trideset let, obleko je nosil kmetiško.

— Molit?

— Molit.

— Ah! — je vzkliknil Kernan. — Ali imate tu sorodnike?

— Da, — je s tožnim poudarkom odgovoril mladi mož.

Bretonec ga je pogledal v obraz in videl, da so njegove oči zalite s solzami.

— Oprostite! Mislil sem, da ste vohun. Torej pridite h grobu!

In z neznancem se je vrnil h grofu, ki se je bil prebudil iz zamaknjenja in vstajal. Mladenič pa mu je namignil, da lahko ostane.

— Pridite molit, gospod, — je dejal grof, — na tem grobu je dovolj prostora za oba. Jaz sem oče, ki joče po hčeri edinki. Danes zjutraj so mi jo umorili in tu leži zakopana.

— Ubogi oče! — je rekel mladenič.

— Pa vi, kdo ste? — je vprašal Kernan.

— Vitez Tregolan, — je brez obotavljanja odgovoril mladenič.

— Vitez Tregolan! — je vzkliknil Kernan.

Prijel je za bodalo, v njem se je znova zbudilo nezaupanje, zakaj to ime ga je spomnilo na jutranji prizor. Ni mogel razumeti, kaj išče ta mladi mož na pokopališču.

— Da, — je prikimal vitez.

— Ali ste vi tisti, ki je danes zjutraj zahteval pomiloščenje za svojo sestro in jo rešil?

— Rešil! — je zaklical mladenič in si pokrnil obraz z rokama.

— Mar je ona, za katero ste prišli sem jokati?

— Vitez, — je rekel grof, ki ni nič dvomil, — bili ste srečnejši od mene. Jaz nisem prišel ob času, da bi bil svojega otroka vsaj zadnjič videl.

— In Vi, kdo ste? — je živo vprašal vitez.

Kernan je hotel skočiti k svojemu gospodarju, da mu zamaši usta in mu zabrani odkriti tajnost svojega imena. Pa grof je slovesno rekel:

— Jaz sem grof Šantelenski.

— Vi! — je kriknil mladenič. — Vi ste grof Šantelenski?

— Da, gospod.

— Moj Bog, moj Bog! — je rekel neznanec, prijel grofa za roke in skušal v temi razbrati poteze na njegovem obrazu.

— No, in? — je nepotrpežljivo vprašal Kernan, ki je bil poln sumenj.

— Pojdite z menoj, pojdite! — je razburjeno vabil mladenič, — ne gubite ni trenutka!

— Stoj! — je velel Kernan. — Kaj hočete? Kam nameravate peljati mojega gospodarja?

— Pridite vendar! — je vzhičeno zaklical mladenič.

Bretonec se je hotel vreči na viteza, ki je bil prijel grofa za rokav in ga skušal potegniti za seboj.

Toda grof je odločil:

— Pojdiva, Kernan. Ta mož je poštenjak.

Kernan je slušal. Postavil se je mladeniču ob levo stran, vedno pripravljen, da ga ob najmanjšem znamenju izdajstva zabode. Vsi trije so odšli skozi predor v zidu in obkrožili pokopališče.

Vitez Tregolan ni govoril, toda njegove roke so močno stiskale grofovo desnico.

Tako so vstopili v mesto in ubrali skrite, ozke ulice, raje kakor bi šli po glavnih cestah. Sicer so bili sami, a kljub temu je Kernan sumno oprezoval naokoli.

Nočni mir se je zmotil le enkrat, in sicer ko so vitez in njegova dva tovariša šli mimo škofijskega dvorca. Iz razsvetljenih oken palače so prihajali hrupni kriki. Tam so sodniki in rablji skupno praznovali Karvalov prihod. In Kernan je čutil, kako mu gnev grize v srce.

Slednjič se je mladenič ustavil pred pokojno hišo na koncu predmestja.

— Tu smo, — je rekel in stopil k vratom, da potrka.

Toda Kernan ga je naglo zgrabil za zapestje roke, ki je segla po kladivcu.

— Strpite se za hip!

— Pusti, Kernan, — je ukazal grof.

— Ne, gospodar! V teh zlokobnih časih je vsaka stvar sumljiva. Treba vedeti, kaj delamo. Zakaj naju vodite v to hišo? — je ostro pogledal v mladeničeve oči.

— Da vama pokažem svojo sestro! — je odgovoril ta z grenkim nasmeškom.

Potihoma je potrkal na vrata. Brž je bilo slišati, kako se po hodniku drsaje bližajo plašni kosraki. Ustavili so se.

Vitez je spet potrkal, zdaj na poseben način, in rekel:

— Bog in kralj.

Stara žena je odprla vrata. Bila je videti nemirna, ko je zagledala zraven mladeniča dva tujca.

— Prijatelja sta, — jo je pomirjeval mladenič, — ne bojte se nič!

Vrata so se spet zaprla. V svitu prižgane sveče je Kernan mogel v dnu hodnika zapaziti lesene stopnice.

Vitez je šel po njih, za njim pa grof in Bretonec, ki je še vedno držal roko na bodalu. Pa bi ga bil lahko prepričal ta pogovor med staro ženo in mladeničem:

— Vitez, kako sem bila v skrbeh, ko vas ni bilo domov!

— In ona?

— Joče, da se Bogu smili.

— Pridite, grof, — je odgovoril vitez.

Blizu stopnic so bila vrata. Pod njimi se je bleščal tenak trak svetlobe. Vitez jih je odprl in rekel samo te besede:

— Gospod grof Šantelenski, tu je moja sestra. — Še prej ko grof je Kernan naglo pogledal v nostrino sobe in začudeno zakričal.

Pred njegovimi očmi je stala gospodična Marija, njegova nečakinja. Ležala je na postelji, a živa.

— Marija, moja hči! — je kliknil grof.

— Oče, oče! — je rekla hči in vstala in se vrgla v njegov objem.

Kako naj opišem ta trenutek opojnosti, kako veselje, ki je prevzelo očeta in hčer?

Kernan je Marijo poljubil, potem pa se je postavil v kot in tiho jokal. Vitez Tregolan je s prekrižanima rokama stal sredi sobe in gledal presrešljivi prizor.

Nenadoma je Marija vzkriknila, ker se ji je vžgala grozna misel.

— Mati! Mati!

Ubožica ni vedela, kako je njena mati pri napadu na grad poginila. Grof ni rekel nič, le pokazal je s prstom na nebo. Hči je omedlela padla na posteljo.

— Marija! Marija! — je grof preplašen skočil k njej.

— Ne bojte se, gospodar, — je rekel Kernan, in vzdignil mladenki glavo; — prešlo bo.

In res je Marija čez čas prišla k moči in obilne solze so se ji udrle. Slednjič se je ihtenje umirilo in grof jo je lahko začel izpraševati.

— Po kakšnem čudežu si ušla smrti, Marija?

— Ne vem, očka. Napol mrtvo so me vlekli na morilni oder. Nič nisem videla, nič slišala in potem sem se zbudila tu.

— Govorite, govorite! — se je grof obrnil na viteza Tregolana.

— Gospod grof, — je odgovoril vitez — mojo sestro so zaprli v tukajšnjo ječo. Obupan sem tekel v Pariz in po dolgih prošnjah sem dosegel pomiloščenje od Couthona, kateremu je moja družina nekdanj izkazala važne usluge. Vrnil sem se v Quimper s podpisanim odlokom o pomiloščenju, a kljub vsem svojim naporom sem prišel prepozno.

— Prepozno?

— Da, glava moje uboge sestre — je ihtenje pristavil vitez — se je zakotalila po odru pred mojimi očmi.

— Oh! — je vzkliknil grof in zgrabil mladeniča za roko.

— Ne morem vam povedati, kako da mi ni srce počilo, kako da nisem zakričal, naj mi vrnejo ono, katere pomiloščenje sem držal v rokah. Nebo mi je poslalo navdih, za katerega ga zahvaljujem.

Vse te nesrečne žrtve so stale tam zmedene in rablji jih niso niti poznali. In v trenutku, ko je gospodična Šantelenska nezavestna v rabljevih rokah stopala k morilnemu stroju, sem se zagnal naprej in rekel:

— »Milost! Milost! Ta je moja sestra!« In morali so mi jo izročiti. Prenesel sem jo v hišo te dobre gospe. Zdaj pa razumete, zakaj ste me nocoj videli moliti za mojo sestro, ki je ni več.

Grof je vstal.

— Moj sin! — je rekel in pokleknil pred viteza.

VIII. Beg.

Lahko si mislimo, kakšno noč je prebil grof ob hčeri, rešeni od smrti, ko je bridkeje občutil, da je zgubil ženo, ko je Mariji govoril o njeni ubogi, mučeniški materi. Vse te bolesti pa so se mešale z neizmernim veseljem. Koliko vročih prošenj za usmiljenje je pošiljal Bogu, koliko hvaležnih molitev za živo hčer in njenega rešitelja!

Kernan je rekel mladeniču:

— Vitez, glejte, vdan sem vam kot pes. Vsa moja kri ne more plačati tega, kar ste storili.

Ubogi mladenič! Vse to veselje je moralo biti njemu pač le grenko, zakaj plačal ga je s smrtjo svoje sestre.

Ko se je zdanilo, je Kernan mislil na to, kar je bilo najbolj nujno. Niso mogli ostati v tej hiši, ne da bi spravljali v nevarnost gospe. Zato so sklenili, da takoj odrinejo in Kernan se je moral odpovedati kazenskim načrtom proti Karvalu. Zdaj mu je bila rešitev nečakinje nad vse.

Razgovarjali so se, kaj naj ukrenejo.

— Gospod grof, — je vstavil besedo Tregolan, — pripravil sem vse, da spravim svojo ubogo sestro na varno v vas Dorade. Ali bi hoteli iti tja, da počakate na boljše dni ali na priložnost, da zapustite Francijo?

Grof je pogledal Kernana.

— Le pojdimo v Dorade, — je odgovoril ta, — nasvet je dober. Če se ne bomo mogli ukrcati, se bomo skušali tako poskriti, da nikdo ne bo sumil o naši navzočnosti.

— Svetujem, da odrinemo še to jutro, — je povzel vitez, — ne smemo zgubiti ni trenutka in potrebno je, da čim prej poskrbimo za varnost gospodične Šantelenske.

— Bomo li v Doradu mogli živeti, ne da bi vzbudili sum?

— Da. Imam tam starega služabnika naše rodbine, ki se peča z ribištvom; to je dobri Peter. Sprejel nas bo z odprtim srcem in stanovali bomo lahko v njegovi hiši, dokler se nam ne ponudi prilika, da zapustimo Francijo.

— Tako naj bo, — je rekel Kernan, — odpravimo se čim brže na pot; do Dorada je komaj pet milj in še nocoj lahko dospemo tja.

Grof je ta sklep odobril, ker se mu je mudilo, da podeli hčerki nekaj miru, ki ga je bila revica tako potrebna. Ko jo je pa videl tako slabotno, se je zbal, da ne bo mogla prenesti napora na potovanju. Prizori z morišča so se od časa do časa Mariji prikazovali tako živo, da so jo prijemale slabosti. Ob vsakem majhnem šumu je vztrepetala; saj je vedela, da so rablji tako blizu nje! Vendar so ji ljubeče besede očetove in Kernanove povr-

nile nekaj moči. Izjavila je, da je pripravljena vse prenesti, da le zapusti to mesto, v katerem je puščala strahotne spomine.

Treba jo je bilo obleči. Poklicali so staro gospo, kateri se je grof živo zahvalil.

Dobra žena je mladenki oskrbela kmetiška oblačila. Ko je deklica ostala sama v sobi dobrotne gostiteljice, je oblekla odela, pod katerimi ni bilo mogoče sumiti Marije Šantelenske. Dela je nase nogavice iz rdeče volne, že zjedene od pranja, volneno krilo s progami in jopico iz debelega platna, ki jo je vso ovijala.

Marija je bila sedemnajstletna mladenka, zelo podobna grofu po sinjih očeh, ki so bile zdaj zaršede od solz, po očarljivih ustnicah, ki so se skušale zaokrožiti v smehljaj. V ječi je kruto trpela, vendar bi dober opazovalec spoznal, kako je lepa. Par plavih kodrov, ki so jih bile rabljeve škarje pustile, je z lahkoto skrila pod bretonsko čepico, ki ji je po običaju te dežele objemala glavo. Gornji del jopice je pripela na steznik, ki so ga držali jeziki, pritrjeni z velikimi zaponkami. Starka ji je nadrgnila roke s prstjo, da bi imele manj sumljivo barvo. Tako oblečene ne bi nihče prepoznal, tudi Karval ne, njen zakleti sovražnik.

Pol ure pozneje je bila preobleka dovršena in deklica pripravljena za odhod.

Ura na mestni hiši je bila sedem. Komaj se je danilo. Begunci so rekli stari gospe »zbogom!« in neopaženi izšli iz mesta.

Mogli bi iti po glavni cesti, ki vodi od vasi Audierne do Dorade, a Kernan, ki je te kraje natančno poznal, je vodil malo družbo po oddaljenih poteh; šli so po daljših, toda varnejših ovinkih.

Marija je komaj hodila in se je oslanjala zdaj na očeta, zdaj na Kernana. Bilo pa je videti, koliko truda jo stane, da se vzdrži pokoncu. Prosti zrak, ki ga je v ječi pogrešala in ga zdaj v polnih požirkih vdihovala, ji je povzročal neke vrste omotico, jo opajal kot močno vino.

Po dveh urah hoda se je morala ustaviti in je prosila za par trenutkov počitka.

— Ne bomo dospeli danes, — je opomnil Kernan.

— Ne, — je odgovoril mladenič, — morali bomo v kaki hiši prositi za zavetje.

— Vse se mi zde sumljive, in če bi bilo prav potrebno, bi si raje spočil pod drevesi, — je odvrnil Bretonec.

— Pojdimo naprej, prijatelji, — je po četrtnem počitku rekla Marija. — Lahko še napravim nekaj korakov. Ko ne bom mogla več, vam že povem.

In spet so nadaljevali pretrgano potovanje. Snežiti je nehalo, toda pritiskal je mraz. Kernan je slekel kožuh in ž njim pokrnil mladenkine rame.

Bilo je že proti enajsti uri, ko so popotniki prehodili šele dve milji poti. Niso še bili šli skozi prvo vas. Dežela je bila videti zapuščena. Niso ugledali niti slamnate kočice. Zemlja je bila zginila pod belo plastjo.

Marija ni mogla več ni korak naprej, zato jo je moral Kernan vzeti na roke. Toda uboga deklica, ki je ni več grelo gibanje, je od mraza drgestala. Zato sta si grof in vitez slekla plašče in ji vanje zavila noge, kakor sta pač mogla.

Slednjič so krenili na glavno cesto in po njej

so zvečer dosegli vas Kermingny. Do Dorade je bilo treba prehoditi še miljo in pol. Toda mraz se je tako poostril, da so se morali ustaviti. Marija je zgubila zavest.

— Ne more več naprej, — je ugotovil Kernan, — potrebna je kake ure počitka.

Grof je sedel na rob ceste in držal deklico v naročju in se zastonj trudil, da jo ugreje.

— Kaj naj storimo? — je zdaj vprašal Kernan. — Prav gotovo ne smemo iskati gostoljubja pri ljudeh, ki bi nas izdali.

— Kako! — je obupno zaklical grof. — Da ni v vsej vasi usmiljene duše, ki bi nas sprejela?

— Ah, žal da ne! Če se zatečemo h kmetom, pomeni to, da gremo v gotovo smrt, zakaj višnjevi brambovci ne odpuste onim, ki dajo zavetje preganjanim. Ob najmanjšem sumu jim porežejo ušesa in jih pošljejo na morilni oder.

— Gospod Tregolan ima prav, — je pritrdil Kernan. — Tvegali bi ne samo svoje življenje, ampak tudi življenje naše drage deklice.

— Kernan, — je rekel grof, — ne vem drugega ko to, da moja hči ne more prebiti noči na prostem. Od mraza bi umrla.

— Torej pojdem jaz, — je predlagal vitez, — do vaških hiš in bom videl, ali je strahovlada udušila vse gostoljubje bretonskih kmetov.

— Pojdite, gospod Tregolan, pojdite — in še enkrat rešite življenje moji hčeri! — je grof krčevito sklenil roke.

Vitez je stekel proti vasi.

Prišla je že noč. Po polurnem teku je mladi mož dospel do prvih hiš, ki so bile vse zaprte in

molčeče. Vrata in okna so bila videti skrbno zapahnjena in zamašena, da ni niti žarek svetlobe prodrl nazven.

— Tudi tu se skrivajo! — je pomislil vitez.

Potrkal je na vse vhode, nobenega odgovora! Pa vendar je iz dima, ki se je sukljal v senci nad dimniki, spoznal, da so bile te hiše obljudene.

Spet je potrkal na vrata in okna; nič odgovora. Vitez ni zgubil poguma. Misel na umirajočo deklico ga ni niti za hip zapustila. Obšel je torej vse hiše, a povsod je zadel na isti molk. Razumel je, da mu ne bo nihče od prebivalcev te vasi, ki so bili vajeni bati se obiskov višnjevih branbovcev, hotel odpreti vrat. Zato Henriku Tregolanu po tem brezuspešnem poskusu ni preostajalo drugega, ko da se vrne k tovarišem. Obupan se je vrnil in našel grofa in Marijo v istem položaju, v katerem ju je bil pustil.

Oče je sedel ob robu jarka in skušal ogreti hčer v svojem naročju. Pa čutil je, kako polagoma zmrzuje, in ravno ko je prišel mladenič, jo je grof prestrašen pogledal in zapazil, da je omedlela.

— Vas je slabša kot pokopališče! — je dejal mladi vitez.

— Torej — je predlagal Kernan, — umaknimo se v gozd. Tam prebijemo noč ob vznožju kakega hrasta in s suhljadjo zakurimo ogenj.

— To je edini izhod, — je pritrdil mladenič.

Kernan je povedal svoj sklep grofu. Prevezel je deklico v naročje in prekoračil cesto, onadva pa za njim. Črez par minut so že stali v gozdu; pod nogami so pokale suhe veje. Henrik je pred njim odpiral pot. Treba je bilo prodreti v gosto šumo,

da se skrijejo vsem nevšečnim pogledom. Hodili so kake četrte ure, ko je Henrik našel debel, votel hrast in tja so položili mladenko. Potem je Kernan začel izbijati iskre iz svojega kresala in kmalu je vžgal lep, prasketajoč ogenj.

Marija se je ob dobrodejni gorkoti kmalu predramila. Ko se je vračala k zavesti, jo je tresla silna groza. Ko pa je zagledala okoli sebe svoje drage, se je lahko nasmehnila in mirno zasnula. Kernan, vitez in grof so vso noč bedeli ob njej. Dobro pokrita in v zavetju je trdno spala.

Vitez pa je začel pripovedovati zgodbo svoje družine, bridko zgodbo slavne rodovine.

Skoro vsi gospodje Tregolani so umrli v bitkah, ki so vršale po Vandeji leta 1793. Vitezov oče je padel pod kroglami republikancev, ko je rdeči general Canclaux ukazal obnoviti most, ki so ga bili vstaši podrli. Zastonj se je sin do zadnjega upiral sovražnikom, išoč smrti ob strani očetovi. Republikańske svinčenke so sikale mimo njega. Ko se je vrnil domov, je našel rodno hišo požgano in zvedel, da je sestra v grajski temnici v Quimperju.

Ko je Henrik izgovoril ime svoje sestre, ni mogel zadržati solz. Grof ga je stisnil k sebi. Potem je on pripovedoval, kaj je doživel, o napadu na grad in o smrti svoje žene. Njuni zgodbi je družila bridka vez: smrtna nesreča.

Tako je pretekla noč. Kernan je pazno bedel in preiskoval bližnje gozdiče. K sreči pa je napočil dan in begunci so lahko zapustili svoje zavetje. Pičle ure počitka so dale mladenki novih moči, da se je čutila dovolj močno, da ob očetovi roki po tuje dalje.

IX. V ribiški vasi.

V II. letu republike vas Dorade ni štela več ko kakih dvajset ribiških koč. Popotniku, ki je prišel od morja, so koč, zgrajene iz obsekanega kamena, nudile slikovit pogled. Bile so skrite za morskim zalivom in so se hipoma prikazale izza skalovja, obvladane od samotnega zvonika cerkvice, ki je stala vrh nizkega griča.

Tam je morje vedno viharno in ribiči, ki si upajo v tako veliko nevarnost, morajo včasih po cele dneve ostati pred malo luko in se ne morejo izkrcati, ker bi jim srdito valovje ob čerih razbilo čolne. Vas stoji ob ustju širokega jarka, po katerem je tekla rečica. Jarek je ob oseki skoro suh; ko pa morje naraste, najdejo ribiške ladje v njem varno zavetje.

Nad rečico, vstran od vasi, stoji koča starega Petra. Z njenih oken je videti ves morski zaliv daleč tja na južno stran. V njej je stanoval Peter, mož kakih šestdeset let star, zvest in srčno vdan družini Tregolanovi. Bil je reven po znanju in premoženju, a bogatega srca.

Peter je sprejel grofa in njegovo hčer, kakor da bi bili prišli v domačo hišo. In ko so stopili čez prag, niso mogli zadržati veselega vzdihljaja, saj so dospeli v domače pribežališče.

Pritličje hiše je izpolnjevala obširna izba z velikim ognjiščem, okoli katerega je ribič razpenjal vlažne mreže in ribiško orodje. Zgoraj so bile tri sobice, iz katerih se je videl ribičev čoln, ki se je zibal na reki, kakor je hotelo morje. Henrik je izbral najlepšo sobo za deklico, drugo je odkazal

grofu, sam pa se je ustanovil v mali čumnati. Veliko izbo pa sta zavzela Peter in Kernan. Ta je že sklenil, da postane drzen ribič, dokler se ne pokaže kakšen boljši opravek.

Malo zatem je zaprasketal v Marijini sobi ogenj iz rožja in deklici se je zdelo, da je spet doma. Prvič sta oče in hči bila lahko sama, da sta se pomenila.

Kernan pa je medtem s Petrovo pomočjo pripravil priprosto, a tečno kosilo, ribe in sveža jajca. Ko sta se grof in Marija vrnila v izbo, so se vsi zbrali okoli mize in jedli iz skodel iz črnega lesa, ki so stale na veliki, z vozli prepreženi mizi.

— Prijatelji, — je dejal vitez, — nebo nas je varovalo, ko nas je pripeljalo do sem, a nam ne bo hotelo pomagati, če si tudi sami ne pomoremo. Zato se zdaj pomenimo, kaj naj storimo v bodoče.

— Dragi sin, — se je oglasil grof, — izročamo se vaši skrbi; naše življenje je v vaših rokah.

— Gospod grof, — je rekel vitez, — mislim, da je doba velikih bolečin za vas končana, in upam, da se smemo odzdaj nadejati le dobrih reči.

— Tako mislim tudi jaz! — je menil Kernan. — Vrl mladenič ste, gospod Henrik. Na nas petih je, da se rešimo iz zagate. Pa povejte mi, ali se naš prihod v vas ne bi utegnil zdeti komu nenavaden?

— Ne. Peter je pravil vsem, ki so ga hoteli poslušati, da pričakuje, da ga obiščejo sorodniki.

— Dobro! — je dodal Bretonec. — Toda ali ta nenadni prirastek družine ne bo videti čuden?

— Ne. Ljudje vedo, da je grof Šantelenski moj stric in da je gospodična Marija moja sestričina.

— Vaša sestra, gospod Henrik, — je rekla mladenka, — vaša sestra! Ali ne smem nadomestovati plemenite deklice, ki je ni več?

— Gospodična . . . — je ganjen izrekel Henrik.

— Gotovo! — se je vmešal Kernan. — Jaz pa bom bratranec starega Petra, če se vam zdi.

— Velika čast zame! — je rekel stari mož.

— Prav, družina je popolna in ne bo prvič, da bova moj gospodar in jaz opravljala ribiška dela. V mlajših letih sva spretno ribarila in upam, da nisva postala zanič.

— Torej se bomo od jutri naprej vozili po morskem zalivu. Ladja je pripravljena?

— Pripravljena, vedno v redu! — je odgovoril Peter.

— Prijatelji, — je zdaj opomnil grof, — če moramo ostati v tem kraju, če se moramo umakniti pred revolucionarno nevihto, če ne moremo bežati dalje od svojih sovražnikov, povsem odobravam vaše sklepe. Toda ali se res moramo popolnoma odpovedati upanju, da uidemo v inozemstvo?

— Gospod grof, — je rekel Henrik, — če bi bilo to mogoče, bi bil to predlagal. Pa tudi jaz sem hotel zbežati na Angleško, toda nisem našel sredstev za to. Ne morem vam obljubiti drugega kot to, da čim se nam bo nudila priložnost, jo bomo izkoristili. In morda se nam posreči, da jo z zlatom prikličemo.

— Žal da imam denarja le malo.

— In jaz nimam drugega kot roke in čoln! — je grenko vzkliknil Peter.

— Videli bomo pozneje, — je rekel Kernan,

— zdaj pa, gospodar, ne bi nikomur svetoval, da se ukrca, četudi bi imeli desetkrat več denarja in dobro brzojadrnico. Sredi zimskih mesecev smo in morje je zunaj zaliva divje razburkano. Viharji bi nas vrgli proti obrežju, kjer bi nam slaba pela. Moja nečakinja Marija se ne sme podati v tako smrtno nevarnost. Ko zasijejo ugodna vremena, potlej preudarimo, — če se do tedaj Bog ne bo usmilil Francije, — kaj storiti. Za zdaj je najbolj pametno, da lovimo ribe in tiho živimo.

— Dobro si povedal, Kernan, — je vzkliknil vitez.

— Izvrstno! — je ponovil grof. — Sprejmimo dobrovoljno to, kar nam nebo da in bodimo zadovoljni.

— Besedam mojega strica, — je dejala mladenka, — je treba pritrđiti, zakaj on je dober svetovalec. Ne strašim se nevarnosti na morju, toda ker je nemogoče, ga prepluti, mislimo si, da smo prispeli v varen pristan in čakajmo. Nismo bogati in bomo delali. Delo nam bo pomagalo, da bomo veselega srca.

— Oh, gospodična, to je trnjeva pot. Ne moremo vas pustiti v take napore. Bomo že sami skrbeli za vsakdanji kruh, vi pa počivajte.

— In zakaj ne bi tudi jaz našla dela, ki je primerno za moje moči? Verjemite mi, delo bo zame prava tolažba. Saj znam kuhati in šivati!

— Gotovo! — je vzkliknil Kernan. — Moja nečakinja Marija dela kot vila in videl sem jo, kako je vezla oltarni prt za cerkev v Paludi, da mora biti sveta Ana kaj ponosna nanj.

— Oj, — se je tožno nasmehnila deklica, —

zdaj ne gre za oltarne prte in cerkvena okrasila, zdaj bom sukala kuhalnico in opravljala druga hišna dela.

— Ne vem, kakšna boste našli, — je odvrnil Henrik, — zagotavljam Vas, da v vsej vasi ne najdete dela, razen če bi hoteli šivati ribičem srajce.

— Ah, to rada sprejemem! — je vzkliknila Marija.

— In zakaj ne? Jamčim vam, da moja nečakinja čedno šiva, — je posredoval Kernan.

— Pet soldov za srajco, — je naračunal Peter.

— To je prava loterija, pet novcev za kos! — se je smejal Kernan. — Marija, zdaj ste potrjeni za šiviljo! Peter vam najde delo.

— Izvrstno.

— Zdaj pa, Marija, in vi, gospodar, odpočijta si. Jaz pa pojdem z gospodom Henrikom k ladjici, da si jo ogledava. Jutri zarana pa zdrčimo na morje.

Kernan in vitez sta nato odšla. Peter se je odpravil na vas, mladenka pa je ostala pri očetu in jela čistiti in urejevati hišo.

Ko sta vitez in Kernan prišla v pristan, sta ugotovila, da je ladjica izvrstna. Nosila je dve rdeči jadri in kazalo je, da se lahko brez skrbi spusti na visoko morje.

Dva ribiča, ki sta zavijala mreže, sta se približala. Kernan je odgovarjal na njuna vprašanja kot izveden mornar. Povedal je, da črni oblak na jugu oznanja viharno vreme, in se nato lotil priprav za odhod kot človek, ki ve, kje prijeti.

Drugo jutro se je spustil na morje skupaj z vi-

tezom, do katerega je čutil veliko prijateljstvo. Saj pa je bil ta res izvrsten in ljubezniv mladenič, ki je pogumno prenašal grozne udarce, ki jih je ljudem njegovega stanu zadajala revolucija. Četudi mu je bilo šele pet in dvajset let, so dogodki močno spremenili njegova čuvstva. Ko je Henrik Tregolan izgubil vse in ostal brez družine, je bilo naravno, da ves žar svojega srca izlije na grofa in njegovo hčer. Kernan je to slutil in v samotnih sanjarijah že videl, kako se v bodočnosti zgodi neka sprememba, ki mu je bila močno všeč. Iz nadčloveškega premagovanja, ki ga je Tregolan pokazal pri rešitvi Marijini, in iz poguma, s katerim je vršil ribiški poklic, je Kernan spoznal, da je preudaren, odločen in moder značaj. Bil je pravi mož, to se pravi: trdna opora, ki je bila posebno v tej dobi, ko se je družba razsuvala, veliko vredna.

Par dni po prihodu v Dorade se je tudi grof ukrcal, da pomaga pri delu. Še vedno je bil otožen, a naporno delo in ribiški dogodljaji so ga vedrili.

Lov je bil dober. No, včasih čolni po pet dni v tednu niso mogli iziti, ker je valovje predivje butalo. Ribe so prodajali trgovcu, ki jih je pošiljal v Quimper ali Brest. Seveda so jih uživali tudi v družini. Ribiški plen in pičli novci, ki jih je s šivanjem prislužila deklica, so zadostovali, da je družina skoraj srečna hodila skozi revščino.

Kernan ni hotel, da bi se dotaknili grofovega denarja. Lahko da se razmere poslabšajo in treba je bilo denar skrbno hraniti za slučaj, da bi bilo nujno in mogoče, da zapustijo deželo. Kernan je sklenil, da bi takrat ne zapustil gospodarja, marveč ga spremil na varno. Potem pa bi se vrnil, da

izvrši kazen, ki ga je pekla na srcu. Toda o tem ni nikoli govoril in ni niti namignil na Karvala.

Prihod beguncev v kraj ni v vaščanih vzbudil nikakega začudenja. Mislili so, da so prišli pravi sorodniki starega Petra, in so jih radi imeli, ker so pravi prišleci bili kaj prijazni.

Na novega leta dan 1794 je Henrik pred očestom in Kernanom prisrčno voščil Mariji in ji daroval tenek prstan za spomin.

— Gospod Henrik! — je tiho rekla Marija, pa se naglo ustavila, pogledala očeta in Kernana in spet viteza.

— Henrik, — je dejala in mu plaho ponudila lice, — nimam drugega daru, da bi vam ga dala.

Mladec se je z ustnicami dotaknil lica, ki je bilo kot sveže jabelčece, in se začudil, da mu je srce v prsih poskočilo.

Kernan se je smehljaj. Grof pa je v duši nežno združil imena Tregolan in Marija Šantalenska v srečno enoto.

X. Tristanov otok.

Januar je potekel mirno in Petrovi gostje so polagoma spet začeli upati.

Tregolana je vsak dan bolj vleklo k mladenki. Ker pa mu je bila Marija dolžna življenje, je svojo ljubezen skrival s tako skrbjo, kakršno bi manj nežen človek uporabljal, da jo razodene. Nihče ni tega zapazil razen Kernana, ki je imel ostre oči in govoril vase:

»Bo, bo. Pa ne vem, ali se bo na svetu kaj boljšega sklenilo ko to.«

Vas Dornade je bila pokojna. Le enkrat je nad Marijo prišlo razburjenje.

Onstran reke nasproti Petrovi koči, komaj streljaj daleč, se je blizu obrežja dvigal iz valov otok, ki je bil pravzaprav le velikanska skala. Po noči je na njem gorel ogenj, v znamenje, da se todi pelje v pristan. To je bil Tristanov otok. Ribiči so se ga bali in niso radi pristajali na njem in marsikdo se je prekrižal, ko je s čolnom drsel mimo njega. Ženske pa so poredne otroke strašile, da jih pošljejo na zakleti otok. Lahko bi rekli, da je tu otok gobavih. Bil je pravo pribežališče za izvržence. Včasih so ribiči rekli:

— Veter piha od Tristanovega otoka. Znamenje, da bomo imeli hudo vreme in da bo kdo izmed nas pustil kožo na morju.

Ta strah sicer ni bil opravičen, a dokazuje, da je ta otok bil za vse mrk in nevaren kraj. Pa vendar ni bil brez ljudi. Od časa do časa se je med čermi prikazal človek, oblečen v črno, na katerega so vaščani s prsti kazali, kličeč:

— Glejte ga, glejte ga!

Kajkrat so se krikom pridružile grožnje:

— Ubijte ga! Ubijte ga! — so vpili razljučeni ribiči.

Takrat je črnosuknjež izginil v raztrgano uto, ki je stala vrhu otočiča.

Ta prizor se je večkrat ponovil. Kernan je nanj opozoril grofa in oba sta o tem izprašala Petra.

— Torej ste ga videli? — je vprašal ta.

— Da, — je odgovoril grof, — mi morete li povedati, kdo je ta nesrečnik, ki je kakor izvržen iz človeške družbe?

— Oh, ta je lepa! Prekletec je! — je z grozečo kretnjo povedal ribič.

— Pa kakšen prekletec?

— Ivenat, prisežnik.

— Kakšen Ivenat? Kakšen prisežnik?

— Bolje, da ne govorimo o tem, — je odvrnil stari.

Zaprl se je vase in iz njegove trme ni bilo mogoče nič več izvleči. Toda nekega večera prve dni februarja je stvar spet prišla v razgovor, in sicer radi besede, ki jo je postavil Peter.

Vreme je bilo slabo, padal je dež z vetrom. Tečaji v vratih in oknih so ječali. Zrak, ki je v zaletih udarjal skozi široki dimnik, je od časa do časa potisnil dim navzdol, da se je vsa izba zakadila.

Vsi so bili zatopljeni v misli in so prisluškovali tuljenju nevihte. Kar je stari zinil, kakor da bi govoril sam s seboj:

— Dobro vreme za prisežnika. Ni bilo mogoče izbrati ugodnejše noči.

— Govoriš li o Ivenatu?

— O prekletcu, da. Toda kmalu ga ne bomo več videli. Hoj!

— Kaj misliš reči?

— Že vem, kar vem.

In možak se je spet zagrebel v premišljevanje, četudi je z enim ušesom lovil nekak šum, na katerega je čakal.

— Henrik, — je tedaj rekel grof, — zdi se, da poznate zgodbo o tem nesrečniku. Ali nam hočete povedati, kdo je?

— Da, gospod Henrik, — je prosila mladenka, — slišala sem govoriti o njem in sem reveža na Tristanovem otoku tudi videla. Več pa nisem mogla zvedeti o njem.

— Gospodična, — je odgovoril Henrik, — Ivenat je republikanski duhovnik, ki je prisegel vladi, je »prisežnik«, kot pravijo tu. Odkar ga je poveljnik mesta Quimpera nastavil tu za župnika, ni imel miru in je moral uteči na oni otok, da se reši pred grozno jezo svojih župljanov.

— Ah, — je vzkliknil grof, — torej je prisežnik, eden onih duhovnikov, ki so odpadli od papeža in pristali na državni zakon o duhovnikih?

— Gotovo, — je odgovoril Tregolan, — zato pa je nesrečni duhovnik kmalu potem, ko ga je oborožena četa ustoličila in odšla, moral s čolnom zbežati in se skriti na vršiču te kleči, kjer se preživlja z morskimi polži in ribami.

— In zakaj ne zbeži? — je rekel Kernan.

— Ni dovoljeno, da bi se kak čoln približal otoku.

— Ne bo dolgo! — je zamrmral Peter.

— Revež! — je vzkliknil z globokim vzdihom grof. — Kaj si je prislužil, ko je odpadel od cerkve. Ni doumel, kako vzvišen je duhovniški poklic, posebno v teh časih strahovladja. Videl sem jih od blizu, te nebeške prijatelje, kako so pred bitko blagoslavljali vso vojsko, ki je klečala v prahu, videl sem jih, kako so na osamljenem hribčku darovali sveto mašo pred lesenim križem in v platenih oblačilih. Videl sem, kako so tolažili ranjence in jih obvezovali, in takrat so mi zdeli še lepši kot pred oltarjem.

Pri teh besedah se je zdelo, da v grofu gori sveti plamen mučenikov. Pogled mu je žarel od katoliškega navdušenja. Iz njega je dihala silno prepričanje, ki bi ga moglo napraviti za hrabrega pričevnika vere.

— Če bi v onih groznih trenutkih preskušnje ne bil ne zakonski mož in oče, bi hotel biti duhovnik, — je dostavil.

Vsi so začudeni gledali v grofovo obličje.

Ta hip se je med tuljenjem nevihte začul za molkel hrum. Med grožnje besnečega morja in vetrov so se mešali grozeči človeški glasovi. Hrušč je bil še nedoločen, toda Peter je gotovo vedel, kaj pomeni, zakaj skočil je na noge in rekel:

— Že gredo! Že gredo!

— Kaj se godi? — je kliknil Kernan in skočil proti vratom, ki jih je veter s tako silo zaloputnil, da jih je močni Bretonec komaj odprl.

Naglo je pogledal ven in videl ob obrežju gručo gorečih plamenic, ki so plapolale v viharju. Grozni klici so odmevali med odmori nevihte. Nekaj strašnega se je pripravljalo.

Nekdaj, pred revolucijo je vsa Bretanja duhovnike vdano spoštovala. Zakaj njih duhovniki so bili pravi očetje ljudstva in se niso oblastno prevzemali kot v marsikaki drugi pokrajini Francije. Izšli so iz zdravega jedra ljudstva in so bili ljubeznivi, ponižni, skrbni varhi resnice in goreči za blagor duš.

Ko je prišla prisega, ko je vlada sklenila civilno ustavo za duhovščino, na katero bi vsi francoski duhovniki morali priseči, se je duhovščina razdelila na prisežnike in neprisežnike; teh je bilo več. Ostali so zvesti Cerkvi, odrekli prisego in so imeli

na izbiro ječo ali pregnanstvo. Določena je bila nagrada tridesetih frankov za tistega, ki je privlekel kakega upornega duhovnika pred oblastva. Slednjič je leta 1792. poseben zakon določil, naj se vsi uporni duhovniki odvedejo v pregnanstvo. Cerkvi vdani duhovniki so se še precej časa lahko skrivali pred ovadbami in vohanjem svojih nasprotnikov. Toda sovražstvo se ni utrudilo in prišel je čas, ko so jih kar po vrsti prijemali, preganjali in ubijali. Cele dežele so ostale brez svojih starih prijateljev.

To se je zgodilo tudi v tej pokrajini, kjer so revolucionarji duhovnike z vztrajno jezo preganjali. Polagoma so duhovniki izginili in verskih tolažil ni bil več. Tedaj so občine poklicale na duhovnije prisežnike, toda verniki jih niso hoteli sprejeti. V mnogih krajih je prišlo do krvavih spopadov, kmetje so »krivoprisežnike« izgnali in nekatera župnišča je omadeževala kri.

Narodni brambovci iz Quimpera so na božični večer leta 1792. ustoličili v Dorade župnika Ivenata. Saj ni bil slab človek, nasprotno. Pred nesrečno zaprisego je vredno izvrševal svečeniško službo. Bil je slabič, ki se je tolažil, da po vesti sme sprejeti postavo, ki jo je celo zadnji francoski kralj Ludovik XVI. podpisal. Sklenil je, da bo kljub prisegi vestno vršil svojo sveto službo.

Toda bil je »prisežnik« — in kmetje niso o njem hoteli nič vedeti. Brž so se za duhovnika Ivenata začele nevšečnosti. Ni mogel najti cerkovnika. Vrvi so so mu porezali, da ni mogel zvoniti. Med otroci ni mogel najti strežnika in ni ga bilo očeta, ki bi bil svojemu dečku dovolil, da služi prisežniku pri maši. Slednjič ni imel še vina za sveto daritev in noben krčmar si ni drznil mu ga

prodati. Ivenat je potrpel, a zastonj. Nihče ni govoril ž njim, in če mu je kak faran rekel kako besedo, je gotovo bila kletvina ali žalitev. Od preklinjanja do preganjanja je le korak. In ribiči so ga storili. Potem jih je pograbilo praznoverje: pri-sežnik je zli duh, prekletec je kriv viharjev. Če se je ladja prevrnila, so pravili, da jo je prekletec začaral.

Počil je ustanek in ljudska jeza je tako zavrela, da je duhovnik moral zapustiti župnišče in zbežati na Tristanov otok, kjer so ga ribiči pustili umirajočega od gladu. Že več kot mesec dni je prebival na tej osameli pečini. Preživljal se je z ribami in zelišči. Zdelo se je, da zanj ni usmiljenja.

Toda kmetom se je potrpljenje utrgalo in jeza je zagorela, ko so vsak dan padale nanje nesreče. Bretonci, ki so ubežali republikanskim svinčenkam, so se vračali v svoje domove izčrpani, ranjeni, da so se komaj vlekli. Revščina je naraščala. Lakota je grozila vsej deželi. V tako praznoverni deželi ni bilo mogoče drugače, ko da so vseh teh nesreč dolžili prekletca.

Slednjič je prišel dan, ko je ljudski gnev počil, — in Kernan je zdaj slišal krike, ki so naznanjali, da bije prekletcu smrtna ura.

Ko je Kernan povedal, kaj je videl skozi priprta vrata, so vsi razumeli, da veljajo ti kriki pri-sežniku in da mu gre za življenje.

Grof in vitez sta skočila na noge.

— Oče, kam greš?

— Preprečit zločin! —

— Ostanite tu! — je rekel Kernan — že opraviva midva. Marija ne more ostati sama. Pridite, gospod Henrik, pridite!

— Sledim vam! — je odgovoril mladenič in mu krepko stisnil roko. Stekla sta ven. Stari Peter je majal z glavo, ker mu njuna namera ni bila všeč.

Henrik in Kernan sta tekla proti obrežju na kraj, odkoder se je razlegalo vpitje. Tam so sredi nevihte stali vaščani iz Dorade, pomnoženi s kmeti iz sosednjih vasi. Z njimi so bile gruče žena in otrok. Vihteli so plamenice iz prižgane smole.

Šli so z ladjo do peščine nasproti Tristanove-
mu otoku. Bretonec in mladenič sta si s komolci krepko delala pot, da sta kmalu bila na čelu množice. Da bi jo skušali ustaviti, bi bilo noro. Bolje je bilo, da iztrgata množično njeno žrtev.

Razljučeni ribiči so skočili v ladje in zaveslali proti otoku. Množica, ki je ostala na bregu, je vpila. Čuli so se srditi kriki:

— Ubijte ga! Ubijte ga! Smrt prisežniku!

— Razkoljite mu črepinjo!

— Razsekajmo ga na kose!

Ubogi duhovnik, ki ga je ta hrup zbudil, je prišel iz ute. Bilo ga je videti, kako teka kot blazen po školju. Čutil je, da je obsojen v strašno smrt, pa je tekal gor in dol z namršenimi lasmi. Po hrbtu mu je plapolala razcefrana halja, vsa razjedena od dežja in skal.

Kmalu so se napadalci izkricali na otoku in namerili korake proti prekletcu. Tekli so, vihteč plamenice in Kernan je skakal pred vsemi, kakor da bi bil najbolj željan maščevanja.

Ivenat je zmešan bežal proti morju. Toda naslonil se je na skalo in ni videl več izhoda. Okoli njega so odmevali kriki in na rumenem obrazu so se mu prikazala znamenja smrtne tesnobe.

Dva, trije ribiči so z dvignjenimi koli planili proti njemu. Toda Kernan je, hitrejši kot oni, objel ubogega duhovnika okoli telesa in se ž njim vrgel v črne, penaste valove.

— Kernan! — je vzkliknil vitez.

— Smrt! Smrt! — so vpili napadalci, ki so se sklanjali nad prepad. — Daj ga! Utopi ga kot psa!

V tem pa je Kernan, ki je bil v nočni senci že neviden, priplaval z Ivenatom na vodno površino. Ker duhovnik ni znal plavati, ga je trdno držal in mu, ko je prišel k zavesti, ostro dejal:

— Držite se trdno!

— Milost! — je kriknil nesrečnik.

— Rešim vas.

— Vi?

— Da. Breg je blizu. Ne bojte se. Oprimate se me.

Duhovnik si ni mogel razložiti nenadne pomoči, razumel je samo to, da se njegovo življenje še lahko reši. Oklenil se je krepkega Bretonca, ki je s silnimi rokami plaval, medtem ko so v temini še odmevali kriki.

Pol ure pozneje sta precej nižje od otoka stopila na suho.

Duhovnik je bil polmrtev.

— Ali lahko hodite? — je vprašal Bretonec.

— Da, da! — je s skrajnim naporom iztisnil Ivenat.

— Dobro; pojdite čez polja, izognite se hišam, in če vas koža peče, poskrbite, da boste jutri kje blizu Bresta ali Quimperja.

— Pa kdo ste? — je vprašal duhovnik z glasom, v katerem je trepetala živa hvaležnost.

— Vaš nasprotnik! — je odgovoril Kernan. — Pojdite. Naj vas vodi nebo, če se mu še kaj smilite.

Ivenat je hotel svojemu rešitelju stisniti roko, toda ta je bil že daleč: In duhovnik se je vlekel po neobdelanih planjavah in zginil v noči.

Ko se je Kernan vrnil k množici ribičev, je slišal sto srditih glasov kričati:

— Prekletec? Kje je prekletec?

— Mrtev! — je odgovoril Bretonec.

Temu odgovoru je sledil silen in teman molk. Nihče pa ni slišal, kar je Kernan zašepetal mlademu vitezu na uho:

— Rešen je, gospod Henrik. Glejte dobro delo, za katero sem sklenil se pokoriti.

XI. Par srečnih dni.

Po burnem večeru, v katerem je jeza vsega ljudstva zarjula proti enemu človeku, se je vas Dorade umirila in ribiči so se z večjim zaupanjem povrnili k navadnemu delu. Odkar je bil prekletec mrtev, se niso več bali maščevanja republikancev, ki o zadevi niso nič vedeli.

Grof in njegovi prijatelji pa so mislili drugače. Bali so se, da se bo Ivenat, čim bo na svobodi, šel pritožiti zoper vaščane. Bilo je pričakovati dan na dan, da se prikaže narodna bramba v spremstvu mestnih postopačev. Zato je beguncem grozila resna nevarnost. Prebili so nekaj dni v velikem nemiru. Kernan je vršil priprave za slučaj, da bi bilo treba nenadoma odpotovati. Toda ko je preteklo osem dni, se ni bilo več bati, da priderejo republikanci, in grof se je začel umirjevati.

Ali Ivenat ni mogel doseči mesta, ali je padel svojim župljanom v roke, ali pa se ni hotel maščevati nad svojimi sovražniki in je raje tiho stal v senci. Naj je bilo kakorkoli, strah je ginil in grof se je povrnil k svojim mislim.

Na prvi pogled je bilo videti, kako ga je nesreča postarala. Včasih se je Kernan kar zgrozil. Na drugi strani se je zdelo, da se je grof ves zatopil v neko skrivno misel, ki je nikomur ni razodel. Kernana je to peklo, zakaj bil je vajen poznati najtanjše misli grofove. Toda molčal je in čakal.

Marija je tudi že zapazila, da se je grof vedno bolj zatapljal vase. Vsakikrat ko je vstopila v njegovo sobo, ga je našla, da je klečal in goreče molil. Ganjena se je umaknila in mučil jo je neizrečen nemir, ki ga Kernanu ni hotela prikriti. Ta jo je tolažil, kolikor je mogel, najsi se tudi on ni čutil mirnega.

Medtem so si dnevi sledili, eden skoraj podoben drugemu. Lov ni šel dobro in Petrovi gostje so se morali zadovoljiti s tem, da ribe jedo, mesto da bi jih prodajali.

Zima je bila ostra. Marija je šivala močne srajce in delo ji je dobro teklo. Tregolan ji je pomagat šivati debele robove in ko ni ribaril, je sedel ob mladenkinih nogah in vbadal iglo. Pri tem je seve delal debele in smešne pogreške, katerim se je deklica smejala. Vendar pa je z njegovo pomočjo ali brez nje zaslužila komaj pet do šest soldov na dan.

V teh delovnih urah ji je Henrik pripovedoval o življenju in zgodbah sestre, ki jo je tolikanj ljubil, in Marija je v svojem srcu našla sladka tolažila za mladega moža.

— Gospod Henrik, — mu je ponavljala, — ali nisem jaz vaša sestra? Ali ni moja dolžnost, da vam nadomestujem ubogo mučenico, ki je umrla, da jaz živim?

— Da, vi ste moja sestra, vi, ki ste lepi in dobri kot ona, vi, ki imate oči in srce podobne njenim. V vas najdem vso njeno dušo. Da, moja sestra ste, draga sestra.

In je obmolknil ali pa zbežal, da ne reče kaj več, zakaj že je čutil, da se mu budi drugo čustvo, močnejše od bratovske ljubezni, in ga vsega prevzema. Pa tudi deklica, najsi si ni znala razložiti, kaj ji pretresa dušo, je čutila, da ji polagoma prodira v srce neznana moč. Mislila je, da raste v njej silna hvaležnost.

Toda skrivnost takih čuvstev ne more v mrtvih dušah večno ostati, ne da bi prodrla na dan. Kdor resnično ljubi, ga njegova ljubezen često pre-maga in mora spregovoriti.

Ker se je Henrik močno bal, povedati deklici, kaj čuti, si je izbral Kernana za svojega zaupnika. Bre-tonec je zadevo že opazil, a pustil, da se sama razvije. Henrik je spočetka govoril bolj nejasno.

— Če bi Marija nekega dne izgubila očeta, — je dejal nekega dne, — kaj bi potlej bilo z njo? Kako žalostno živijo sirote! In kako bi se revica mogla oteti svojih sovražnikov?

— Jaz bom pri njej, — je smehljaje odvrnil Kernan.

— Gotovo, — je dodal Henrik, — gotovo. Toda dragi Kernan, kdo ve, kam vas usoda povleče! Ali vas grof ne lahko spet pokliče pod zastavo katoliške vojske? In kdo bo tedaj varoval Marijo?

Kernan bi bil lahko odgovoril, da ne on ne grof ne bosta zapustila deklice. Toda raje se je zatajil, kakor da misli, da vitezovega dokazovanja ni mogoče ovreči.

— Da, — je rekel, — kdo jo bo varoval? Ah, potrebovala bi zvesto srce, ki bi jo ljubilo, in roko moža, da bi jo branila! Toda kdo bi hotel na smrt obsojeno in siromašno?

— Ne bi bilo treba velikega poguma, da kdo to stori, — je živahno odgovoril Henrik, — če jo pozna, kot jo poznamo mi. Marija je šla skozi grozne preskušnje in bi bila žena, kot ustvarjena za moža, ki mora iti skozi revolucijonarne čase.

— Imate prav, gospod Henrik, — je povzel Kernan. — Toda nihče je ne pozna in ni upanja, da bi v tej vasi našli moža, ki bi bil vreden moje nečakinje.

Ko je tako govoril, je Kernan hotel doseči, da mu mladenič popolnoma odpre srce. Toda ta odgovor je imel drugačen učinek, zakaj vitez je razumel Kernanove besede tako, kot da ta njegovo ljubezen popolnoma obsoja. Ta dan ni govoril več o tem, kar je bilo Kernanu zelo žal.

Po februarju je črez teden vsakdo delal, kolikor je mogel. Ob nedeljah je grof v pritlični izbi bral mašne molitve. Skupno so molili za svoje mučenike in kot pravi kristjani so se spominjali tudi svojih sovražnikov. Le Kernan ne, zakaj ni bil tolikanj kristjana, da bi mogel izruti iz srca spomin na krivice. In vsak večer je sklepal molitve s tiho prisego, da se bo maščeval.

Ob lepem vremenu je Kernan predlagal, naj se gredo sprehajat na obrežje. Grof je navadno

ostal doma. Kernan, Henrik in Marija pa so hodili po skalah na grič, kjer je stala vas, in odtam so se po glavni cesti dvignili k cerkvi, ki nadvladuje zaliv. Kako čudovit razgled se je odpiral od ondi! Tu in tam se je pokazal zakasnel čoln, ki se je boril z valovi, pa zdaj in zdaj zginil, ker so ga valovi odgnali od pristana.

Zvečer so begunci pretolkli po štiri milje hoda, da so šli poslušat ocean, ki je bučal ob rtiču Razo. Tam je morje bučalo mogočno in čudovito godbo ob skalah majhnega zaliva, ki je nosil temni naziv »žrelo izgubljenecv«. Ko so besni valovi, gnani od vetra, peneč se treskali ob breg in spet padali v zvočnih slapovih, je mladenka močneje stisnila vitezovo roko, kot bi iskala pomoči.

Henrik je pripovedoval stare legende o teh krajih. Najslavnejša je bila pripovedka o sivem kralju, ki je prepustil zlodeju ključe globokega in neizmernega vodnjaka. To je bilo tistihmal, ko so se todi mesto zaliva razprostirale širne poljane. Ker pa so nespametno odprli vodnjakova vrata, je pridrlo skozi nje vodovje in potopilo mesto, prebivalce, orodje, sploh vso toli rodovitno deželo. Tako se je stvoril morski rokav, ki mu zdaj pravimo Doradski zaliv.

— Kako čuden čas, ko so verovali v take pravljice!

— Ali ni bil morda boljši od našega nesrečnega stoletja? — je oponesel Kernan.

— Ne, Kernan! — je povzel mladenič. — Časi, ko vlada nevednost in praznoverje, niso lepi. Ko se bo Bog Francije usmilil, kdo ve, ali ne bo iz zmot sedanjega časa zrastel človeštvu dobiček, ki ga ne

moremo niti slutiti. Pota nebeška so taka, da vanja ni mogoče prodreti, in v zlem se vedno najde tudi dobro.

Med takimi pogovori so se mirno vračali domov in prinašali s seboj izvrsten tek. Bili so za revne begunce res srečni dnevi in če bi jih ne motil globoki grofov nemir, bi ne želeli drugega, ko da bi mogli to srečo dolgo uživati.

Henrik ni več ponovil svojega poskusa pri Kernanu, najsi je tudi pogosto videl, kako Bretonec s porednim nasmehom gléda njega in mladenko. Marija pa je v svoji otroški nedolžnosti spet in spet govorila stricu o vitezu Tregolanu. Ne da bi zapazila, ga je navdušeno slavila.

— Kako lep značaj! Kakšno pošteno srce! Ne bi si mogla želeti boljšega brata!

Kernan je pustil, da tička poje.

— Včasih, — je zamišljeno dodala Marija, — se vprašam, ali ne preveč izkoriščamo njegove plemenitosti. Saj ubogi Henrik dela za nas! Tako se trudi! In nikoli, nikoli mu ne bomo mogli povrniti njegovega napora.

Kernan je bil tiho.

— Pa še to, — je nadaljevala mladenka, ki ni dvomila, da ji stric v mislih pritrjuje, — še to, da on ni obsojen in da ima zaščitnike, zakaj le tako je mogel doseči pomiloščenje za sestro. In vendar je ostal v tej vaški koči, trdo dela, tvega življenje in vse to za nas! Gotovo ga bo Bog kako poplačal, zakaj mi ne moremo storiti nič.

Kernan je kar molčal, a se je smehljaj ob misli, da plačilo ne more biti tako daleč.

— Sploh pa, — je obrnila Marija oči vanj, — ali se ti ne zdi, da je dober mladenič?

— Gotovo, — je odgovoril Kernan, — tvoj oče ne bi hotel nikogar drugega za sina in meni ne bi bil nikdo ljubši nečak.

Bretonec si je dovolil le ta migljaj, pa ni vedel, ali ga je razumela. Verjetno pa je, da je Marija povedala vitez, kaj misli Kernan o njem. Zakaj par dni zatem je Henrik, ko sta bila s Kernanom sama pri ribarjenju, temu vse razodel. Zardel je v obraz, spustil mrežo iz rok in gledal Bretonca.

— Treba je govoriti z očetom, — je ta kratko odgovoril.

— Takoj? — je vprašal vitez, prestrašen radi te naglice.

— Ko se povrnemo domov.

— Ampak . . . — je zajeceljal mladi.

— Obrnite ladjo proti vetru, sicer nas zažene ob skale.

To je bilo vse, kar je rekel.

Henrik je zasukal krmilo, a ga je vodil tako slabo, da je moral Kernan zavzeti mesto na krmu.

To se je zgodilo 20. marca. Prejšnje dni je bil grof še bolj zamišljen kot navadno. Večkrat je bil prijel hčer za obe roki in jo tiho poljubil na čelo. Ko se je Kernan vrnil z lova, ki je bil po pravici povedano, precej slab, se je najprej obrnil k Mariji.

— Kje je oče? — jo je vprašal.

— Odšel je, — je odgovorila deklica.

— Čudno . . . po navadi nikoli ne hodi ven. In Vam ni nič povedal, kam gre, gospodična? — je vprašal Henrik.

— Ne. Hotela sem ga spremljati, a me je ljubeznivo objel in odšel.

— Ko je tako, čakajmo, da se povrne, kaj ne, gospod Henrik, — je odločil Kernan.

— Ali ste hoteli z njim govoriti? — je vprašala deklica.

— Da, gospodična, — je zajeceljal Henrik.

— Da, — je pripomnil Kernan, — gre za mašlenkost. —

Čakali so. Prišla je ura za večerjo, toda grof se ni vrnil. Še malo so čakali, potem jih je jelo skrbeti. Dobri Peter je bil videl grofa iziti s palico v roki, ko da bi šel na popotovanje.

— Kaj pomeni to? — je vzkliknila Marija.

— Da bi bil odšel, ne da bi nas obvestil?

Henrik je stekel po stopnicah v grofovo sobo. Brž se je vrnil s pismom, ki ga je izročil Mariji.

V pismu so bile le te besede:

»Draga hči, odhajam za nekaj dni. Kernan naj te varje, ti pa moli za očeta.

Grof Šantelenski.

XII. Odhod.

Lahko si mislimo, kako so se poslušavci začudili temu pismu. Marija ni mogla zadržati ihtenja in Henrik se je moral mnogo truditi, da jo je potolažil.

Kam je šel grof Šantelenski? Zakaj je tako nenadoma odpotoval? Zakaj skriva tajnost vsem, celo Kernanu?

— Šel se je borit, šel je, da se pridruži belim! — so bile prve Marijine besede.

— Brez mene! — je vzkliknil Kernan. — Ni mogoče!

Ko pa je pomislil, da je Marija sama na svetu, je razumel, da ga je grof pustil, da jo varje.

Začeli so torej pretresati možnost, da je grof odšel k ostankom katoliške vojske, kar je bilo videti zelo verjetno. Zakaj boj se je nadaljeval srčiteje kot kdaj prej, kljub mnogim vojnam, ki jih je republika imela na hrbtu, in navzlic krvavi strahovladi, pod katero je ječal Pariz, odkar so brezhllačniki pomorili voditelje zmernih republikancev.

Odbor za javni blagor je hotel vandejsko vojsno vendar že končati in zato je začel deželo strašno pustošiti. Peklenske kolone so prodirale v deželo. Oplenile so vsako hišo in pobijale ženske, otroke, starce, dojenčke, vse brez izjeme. Kneza Talmonta so zgrabili in ubili pred gradom njegovih dedov. Plemeniti D' Elbe, ki je bil bolan, je našel smrt v naslonjaču, ustrelili so ga, sedečega med dvema žlahtnikoma. Poglavar vstaške vojske Henrik de Larochejaquelein se je 29. januarja 1794 po zadnji zmagi, ki so jo vstaši izvojevali nad požigalskimi četami, približal dvema republikanskima vojakoma, ki so ju ujeli na prostem polju, in jima rekel:

— Vdajta se, pomilostim vaju.

Toda eden izmed njiju je prislonil puško k licu in pognal poveljniku kroglo v čelo.

Toda čimbolj so kraljevske čete kopnele, tembolj trmasto so se upirale revoluciji. Zato je bilo mogoče, da se jim je grof Šantelenski pridružil.

Kernan in Tregolan sta pretresala vse te možnosti. Toda skrita misel, ki je v teh zadnjih časih grofa vsega zajemala, je Kernana motila.

— Ne bi nam prikrival, — je pravil — če bi se bil vrnil na bojišče.

— Kdo ve?

— Ne! Mora biti kaj drugega.

Oba sta šla iskat novic, da bi zvedela, kaj se godi v Vandeji. Marija je trepetala in molila za očeta. Ko je včasih pogledala okoli sebe, se ji je zdelo, da je na svetu sama. In vdajala se je obupu. Kernan in vitez sta se trudila, da jo utolažita, a zastonj.

Dnevi so tekli, o grofu pa ni bilo vesti. Širile so se strahotne govorice. Grof je zginil 20. marca in šest dni zatem je vandejska vojska začela napadati in prodirati. Dne 26. so vrgli višnjeve iz mesta Mortagne. Pri tem napadu je vodil vandejske čete Marinji, stari tovariš grofa Šantelenskega, ki se je po treh mesecih skrivanja prikazal kot zmagovalec. Pri tej novici je Kernan vzkliknil:

— Moj gospodar je tam pri Mortagnu!

Ko pa so natanko zvedeli, kako se je krvava bitka vršila in da je cvet belih čet obležal na bojišču, se je nemir obeh mož in deklice stopnjeval do vrhunca. Ko spet petnajst dni ni bilo glasu o grofu, je Marija obupno viknila:

— Moj ubogi oče je mrtev!

— Draga Marija, — je odgovoril Tregolan, — pomirite se. Vaš oče živi.

— Nečakinja, — je trdno dejal Kernan, — v vojnih časih ni mogoče pošiljati poročil, ko se komu zljubi. Sicer pa, saj so beli zmagali!

— Ne, Kernan, ni upanja. Mati mi je umrla na gradu, oče na bojišču. Zdaj sem na svetu sama!

Zaihtela je. Njena rahla narava je težko prenašala take udarce. Četudi ni imela dokaza, da je oče mrtev, je bila deklica o tem trdno prepričana, kakor se večkrat zgodi v obupnih trenutkih.

Ko pa je Marija potožila, da je sama na svetu, je Kernanu zdrknila po licu solza. Čutil je, da se mu stiska srce, in ni se mogel zadržati, da ne bi rekel:

— Marija, ali morda nimaš strica?

— Oh, Kernan, dobri Kernan! — je odgovorila mladenka in mu stiskala roke.

— Vedno boš imela prijatelja, ki te bo ljubil, — je odgovoril Bretonec.

— Dva prijatelja! — je vzkliknil Tregolan, ki mu je beseda nehote ušla. — Dva, draga Marija, ker jaz Vas ljubim.

— Gospod Henrik! — je ostro presekalo Kernan.

— Odpustite mi, Marija, oprostite mi, Kernan, toda te besede so me dušile. Ne, moja ljubljena ni sama na svetu, in srečen bom, če ji bom smel darovati vse svoje življenje.

— Henrik! — je ganjena viknila deklica.

— Da, ljubim Vas, to dobro veste. In vi, Kernan, ki vam je izročena v varstvo, odobrujete mojo ljubezen, kaj ne?

— Gospod Henrik, zakaj govorite tako, zakaj?

— Ne bojte se, Kernan, in tudi vi ne, Marija. Če govorim tako, je zato, ker odpotujem.

— Odhajate? — je vzkliknila Marija.

— Da, grem preč od vas, ki vas rad imam in od katere sem pričakoval kako dobro besedo. Če bi bil moral ostati, bi bil zaprl svojo skrivnost v srce, kakor sem obljubil Kernanu. Toda odhajam. Za koliko časa, ne vem. In zdaj mi oprostite, da sem govoril?

— Za božjo voljo, kam pa greste? — je rekla Marija z glasom, ki je prodrl mladeniču v dušo.

— Kam grem? V Mortagne, po Vandeji, povsod kjer je upanje, da najdem vašega očeta, da vam bom mogel povedati, ali je razen mojega in Kernanovega še na svetu srce, ki vas ljubi.

— Kako? — je rekel Kernan, — mar greste iskat grofa?

— Da. Da najdem njega ali smrt.

— Henrik . . . — je zašepetala mladenka.

— Prav, pojdite, gospod Henrik, — je z globoko ganjenim glasom odločil Kernan, — naj vas spremlja Bog. Ko ne bo vas, bom jaz bedel nad tem dragim bitjem. Toda bodite previdni, saj veste, da zaupamo, da se povrnete.

— Bodite mirni, Kernan. Moja naloga je, da rešim grofa, ne pa da se pustim ubiti. Ni mogoče, da bi se bil tako skrtil, da ga ne najdem. Stopnja, ki jo je zavzemal v kraljevski vojski, mu ne dovoli, da bi ga ne spoznali. Pojdem v Mortagne, Marija, in vam prinesem vesti o vašem očetu.

— Henrik, — je odgovorila Marija, — postavljate se v nevarnost za nas. Bog bodi z vami in vam to poplačaj!

— Kdaj odidete? — je vprašal Kernan.

— Še nocoj. Ponoči bom potoval peš ali na konju, kakor bo ugodneje. Toda vsekakor dospem.

Priprave za potovanje niso bile dolge. Ko je prišel čas ločitve, je mladenka prijela viteza za desnico in jo držala v svojih rokah. Govoriti pa ni mogla. Kernan je bil zelo ganjen. Henrik pa je pogledal Mariji v oči in zdelo se mu je, da je iz njih šinila vanj nadčloveška moč. Pozdravil je in stopil proti vratom. Tisti hip pa so se vrata odprla in med njimi se je pokazala moška postava, zavita v plašč. Bil je grof.

— Očka! — je viknila Marija in mu stekla naproti.

— Marija! — je odgovoril grof in jo pritisnil na prsi.

— Oj kako smo bili nemirni, ko te ni bilo od nikoder! — je rekla Marija. — Gospod Henrik se je ta hip odpravljaj na pot, da te zasledi in te pripelje k nam.

— Zdaj je vse dobro! — se je smehljal Keran. — Pravzaprav treba reči, da nas sreča podpira.

Grof, ki je bil molčal o namenu svojega potovanja, tudi sedaj ni zinil ni besedice o tem. Bretoncu se je zdelo jasno, da je bilo to potovanje v zvezi s kakim načrtom vstaškega gibanja. Pa ni maral gospodarja o tem spraševati. Čutil pa se je dolžnega, da očetu pove, kaj se je v hiši dogodilo. Naslikal mu je ljubezen mladih dveh, ki mu je bila zaupana. Razložil je, kako je deklico zgrabil obup in kako je vitezu ob tem ušla izpoved, da jo ljubi. Ni dvomil o tem, da ga tudi deklica rada ima.

— Ni človeka, ki bi bil ljubezni vrednejši! — je rekel grof.

— Sicer pa, gospodar, tudi če bi se o zakonu domenili, bi se ne mogel skleniti, ker v deželi ni duhovnikov.

Grof je zmajal z glavo, rekel pa ni nič.

XIII. Skrivnostni duhovnik.

Ker ni bilo duhovnikov, je seveda vsa služba božja ponehala. Kmečko ljudstvo je ta položaj posebno bridko občutilo. Pa vendar so se, raje ko da bi priznali duhovnike, ki so prisegli, zapirali v hiše

in zapuščali cerkve. Otroci so rastle brez krsta. Bolniki so umirali neprevideni. Poroke se niso sklepe pale ne v cerkvi in ne pred državo, zakaj v teh zmedah ni bilo še mogoče odpreti urada za prebivalstveno gibanje.

V drugi polovici aprila pa se je v vaseh dežele Finisterre izvršila vidna prememba. Kmalu se je razvedelo, da se je neki duhovnik povrnil v te kraje in da izvršuje svoje vzvišeno opravilo. Spočetka so si to novico šepetali na ušesa, da ne zbudijo suma številnih vohunov, ki so jih republikanska oblastva razpošiljala vsepovsodi. Vsekakor je bilo gotovo, da hodi skrivnosten človek po deželi. V noči in ob viharnem vremenu je neznanec, ki je bil vedno sam, hodil po poljskih poteh in obiskoval vasi. Ni se podajal samo v župnije, marveč tudi v hiše na samoti. Bilo je videti, da dobro pozna kraje in da je točno obveščen o dušnih potrebah ljudstva. Če se je rodil otrok, se je brž prikazal. Umirajočim je nosil sveto popotnico. Videli so ga redko, zakaj obraz je navadno imel zastrt. Pa ni bilo treba, da so ga videli, dovolj da so ga slišali, pa so že po glasu spoznali, da je pravi služabnik svete ljubezni.

Ti dogodki, ki so spočetka bili malokomu znani, so kmalu vzbudili pozornost vsega ljudstva in polagoma so tudi v Doradu jeli o tem govoriti.

— Nocoj je prišel h Kerdenanovi materi in ji podelil sveto olje.

— Predvčerajšnjim je sosedu krstil otroka.

— Poslužimo se ga, dokler je tu, — so nedolžno pristavljali drugi, — zakaj mogla bi se mu dogoditi kaka nesreča.

Obrežni prebivalci, ljudje pobožnega srca, so bili srečni radi navzočnosti neznanca, ki je deželi vračal dušno življenje.

Na cesti, ki pelje iz Dorada proti jugu, je stal štor starega hrasta. Kdor je iskal verskih tolažil, je tja položil listek, kako znamenje, kratko besedo, in že drugi dan se je skrivnostni duhovnik prikazal.

Ker so živeli osamljeni, so Petrovi gostje zvedeli to novico precej pozno. S sosedi se niso razgovarjali in so se radi zaklepali v hišo. Tako se je zgodilo, da je duhoven vršil svoje poslanstvo že vsaj dva meseca, a begunci se niso mogli okoristiti ž njim.

Nekega dne pa je Peter zvedel, kaj se godi, in je to povedal Kernanu. Ta ni mogel čakati ure, da sporoči novico grofu.

Ob tej vesti se je grofu zasvetilo v očeh za dovoljstvo.

— Pri moji veri! — je rekel Kernan, — ta duhovnik mora biti pogumen človek, da si upa tako ravnati.

— Da, — je odgovoril grof, — toda vse mu poplačajo dobrote, ki jih deli.

— Prav gotovo, gospodar, in ljudstvo ob morju se veseli, da ga ima pri sebi, saj je bilo res hudo, umirati brez spovedi. Zame bi to bila najhujša bolečina. Novorojenec lahko čaka na krst in vsakdo ima pravico, da pri zibelki nadomestuje duhovnika. Mladi ljudje poroko lahko odnesejo na boljše čase. Toda umreti brez duhovnika, to je obupna reč.

— Prav imaš, Kernan.

— Zdaj pa mi pride na misel, — je dodal Kernan, — da bo ta novica gospoda Henrika zelo zadovoljila. Pogumnemu mladeniču mnogo dolgo-

jemo. Sreča, da mu bomo lahko pokazali svojo hvaležnost! Veste, da bo moja nečakinja imela v njem moža, na katerega se bo smela zanesti. Ko mu je Bog dovolil, da jo reši, je prav gotovo tudi že sklenil, da mu jo shrani za bodočnost.

— Tako moramo misliti, Kernan! — je odvrnil grof. — Da bi naša blaga deklica mogla uživati tako srečo, kakršno zasluži! Gledala je smrti v obraz in zdaj ima pač pravico, da srečno živi. Preden pa vitezu povemo o duhovniku, pusti, da to zadevo jaz uredim.

Kernan je obljubil, da ne pove ničesar, toda vitez je kmalu ujel novico, o kateri je ves kraj z začudenjem razpravljal. In takoj je stekel povedat Kernanu, kaj je odkril.

Bretonec pa se je le smehljaj.

— Povejte mu to nocoj pri večerji pa boste slišali.

Henrik je slušal. Zvečer je prijel Marijo za roko in poklical grofa:

— Očka! Duhovnik je v deželi.

— Pa kdo ga bo obvestil? — ga je prekinil Kernan.

— Jaz! — je odgovoril grof.

Marija je zardela in očeta hvaležno pogledala.

— Krasno, krasno! — je vzkliknil Kernan, — to je dobro znamenje. Nič se ne bom čudil, če se bo s poroko končalo vse naše gorje. Ah, gospod Henrik, imejte jo zelo radi!

— Da, stric, — je rekel vitez in stisnil Bretoncu roko.

Prešlo je nekaj tednov in grof ni več govoril o skrivnostnem duhovnu. Ali ga je videl? Henrik si ni drznil, da bi ga vprašal. Toda nekega večera

je grof naznanil otrokoma, da se bo poroka obhajala v votlinah pri Morgatu dne 13. julija.

Še tri tedne potrpljenja. Treba se je bilo vdati in čakati. Čas, ki nas pelje do sreče, se zdi dolg in vendar najhitreje mine.

Begunci so se pečali s tisoč malenkostmi. Kernan je hotel, da bodi Marija v nevestinem oblačilu prelepa. Zato je porabil par starih rumenjakov, da ji je nakupil čipk in svilenih trakov. Henrik je izpraznil vse žepe, za kar se sicer ni bilo treba močno truditi. Ne da bi kaj rekel, je nekega dne šel v bližnji trg in prinesel domov lepo obleko za kmetico.

Kernan se je pri slovesnosti hotel postaviti s parom svetlih škornjev in celo stari Peter je hotel imeti nove cokle. Slednjič so bile vse priprave dovršene, še preden je prišel določeni dan.

Henrika je skrbelo, kaj je z duhovnikom. Če pozabi, če zamudi? Rad bi ga bil videl. Slišal je bil pripovedovati o preperem hrastovem štoru. Podal se je nekega jutra tja in položil nanj listek, s katerim je duhovnika spomnil na poroko dne 13. julija in na morgatske votline.

Slednjič je prišel dan pred slavjem. Zvečer so sedeli v pritlični izbi. Henrik ni mogel krotiti veselja, ko je grof govoril o velikih dolžnostih družinskega življenja in z ganljivimi besedami poučeval svoja otroka. Ko je končal, sta mlada pokleknila in ga prosila za blagoslov.

— Da, — je rekel grof, — Bog vaju blagoslovi in naj vama oprostí in naj vaju čuva do konca dni.

Potem ju je dvignil in oba objel.

XIV. Morgatske jame.

Kozje predgorje je prav na koncu jezika, ki se steguje v morje na severni strani Doradskega zaliva. Približno v njegovi sredini nad krasno peščino se nahajajo morgatske jame. Več jih je in lahko jih je doseči, ko je morje nizko; le do najvažnejše in najlepše je mogoče priti le s čolnom. Ta je najbolj obširna. Razteza se v globino, v katero človeško oko nikoli ni moglo prodreti, ker je tam notri premalo zraku. Plamenice v notrini začnejo medleti in potem ugasnejo. Živa bitja tam ne bi mogla dolgo dihati. Prednja stran votline pa je zelo velika. To jamo je grof izbral za cerkev, v kateri naj se obhaja poroka.

Po bližnjih župnijah se je kmalu raznesla vest, da se bo tam darovala slovesna maša. Kako se je ljudstvo, ki je bilo že delj časa brez službe božje, te novice razveselilo! Vsi vaščani so hoteli prihiteti tja, posebno ker so bili prepričani, da jih tam ne bo ujelo nikako presenečenje. Zakaj ribiči, ki bi v čolnih poslušali mašo, bi višnjevim lahko ubežali, če bi jih ti hoteli napasti s suhega. In prav to je duhovnika nagnilo, da mašuje javno.

Zaželeni dan je prišel. Pihal je močan zapadnijak, prav ugoden. Že zarana so mnoge ladjice, polne mož, žena, starcev in otrok, zapuščale doradsko luko, da se prepeljejo črez zaliv. Krasno je bilo videti to brodovje z razvitimi jadri in ribiče v prazničnih oblekah. Tregolanova ladjica se je vozila pred vsemi. Marija je bila v nevestini obleki čudovito lepa; na obrazu ji je sijala zadovoljnost, le oči so še zrle malce otožno. Henrik jo je držal za roko. Kernan je stal na krmi, Peter pa je veslal.

Grof je bil odšel od hiše zgodaj, že eno uro pred zajtrkom. Treba je bilo vse pripraviti in posebej še poskrbeti, da bo duhovnik prišel na sestanek točno.

Brodovje je jadralo po ugodnem morju. Zdaj pa zdaj je veter potegnil močnejše in čolni so se nagnili in se spet dvignili, ko je piš šel mimo. Vas Dorade se je že zgubljala na obzorju. Kmalu se je prikazala jama. Ni bilo zvonika, ki bi pravil, kje je cerkvena, ne zvonov, ki bi pritrkovali k prazniku. Toda pobožnost vsega ljudstva je jamo spreminila v cerkev.

Ko so dospeli pred jamo, se morje še ni bilo tako dvignilo, da bi bili lahko šli vanjo. Zato so se ladvice postavile v vrsto in čakale. Končno so se valovi približali peščenju, se sprva penili po pesku, potem pa se polagoma in mirno dvigali. Sredi jame je kipel iz vode osamljen školj, otočič, par kvadratnih metrov obsegajoč, na katerem je stal oltar. V lesenih svečnikih so gorele štiri sveče. Zadnji morski valovi so umirali ob vznožju oltarja.

Marija je nemirno gledala naokoli.

— In moj oče? — je rekla Bretoncu.

— Ne bo zamudil, ne! — je dejal Kernan.

— Marija, kako si mi draga! — je mladenič šepnil nevesti na uho.

V dnu jame je zazvončkljalo, polagoma se je bližala še ena ladgica. Rdečeličen deček je v njej vihtel zvonček, bradat ribič je veslal. Na kljunu ladje je sedel duhovnik s kelihom v roki.

Ladgica je pristala ob školju in duhoven je izstopil, postavil sveto posodo na oltar in se obrnil k zbranim,

— Oče! — je viknila Marija.

— Da, on, on! — je vzkliknil Kernan. Ta duhovnik je bil grof Šantelenski. Njegovi dragi so začudeni strmeli vanj in niso mogli verjeti svojim očem. Pa je začel govoriti:

— Bratje, duhovnik, ki ga vidite pred seboj, je oče, vdovec. Postal sem duhovnik, da vam lahko prinašam tolažila svete vere. Svet škof, ki se skriva v gozdovih pri Redonu, me je posvetil. In zdaj sem prišel, da združim v svetem zakonu svojo hčer z možem, ki jo je rešil z morilnega odra. Prosim vas, bratje, molite za mladi par in zame.

Te besede so zbrano občino pretresle. Vsi so duhovnika spoznali in razumeli, kako velika je njegova žrtev.

Marija je od veselja ihtela. Kernan pa ni mogel spregovoriti ni besede. Zdaj mu je bilo jasno, kje je bil grof v onih dneh. Ker je v mladih letih študiral bogoslovje, se je zdaj lahko v nekaj tednih pripravil za mašniško posvečenje. Ko se je vrnil domov, je ponoči izvrševal svečeniška opravila. Hodil je iz hiše po zunanjih stopnicah, tako da nihče ni sumil, da ga ni doma. Preje ni hotel prijateljem in hčeri razodeti skrivnosti svojega novega življenja. Zakaj ni maral, da bi se bali radi nevarnosti, katerim se je izpostavljal.

Duhovnik je namignil z roko in ladjica z začročencema se je približala do vznožja školja. Začela se je maša. Ganljivo je bilo videti vdovca, ki je postal svečenik, očeta, ki je svojo hčer blagoslovil za zakon. Zamolklo mrmranje molitev se je združilo s pesmijo šumečih valov.

Duhovnikov glas je trepetal. Zahvaljeval se je in prosil za svoje drage, za to skrito občino, za

preganjane duhovnike in ubogo domovino. Ko se je približalo povzdigovanje, je zabrnel zvonček. Verniki so v ladjicah pokleknili, duhovnik pa je dvignil posvečeno hostijo.

Nenadoma so počili divji kriki in močan glas je ukazal:

— Ogenj!

Sledilo je strahotno pokanje.

— Višnjevi! Višnjevi! — so vpili verniki v čolnih. In vse ladjice so se spustile v beg pod ognjem bojne brzoadrnicе, ki se je bila zasidrала pred jamo in spustila v morje čoln, ki so ga vesla s krepkimi sunki poganjala proti votlini.

Med verniki je nastala silna zmeda. Nekateri ranjenci so umirali. Drugi so se skušali oprijeti skal, da zlezejo na suho in ubežijo. Par ranjencev se je potapljalо sredi dima, ki je zakadil votlino.

Republikanci so vdrli v jamo in njih čoln je zdrčal do školja. Nanj je zdaj skočil neki mož.

— Imam te, grof Šantelenski! — je zakričal, popadel duhovnika in ga izročil enemu izmed vojakov. — Duhovnik si in plemenitaš: zdaj boš plesal!

Ta mož je bil Karval.

Listek, ki ga je bil Henrik položil na hrastov štor, je pobral vohun, ki je nadzoroval Dorade in okolico. Ko je Karval zvedel za stvar, je takoj z ladjo zapustil Brest in prišel, da preseneti grofa.

Kernan je Karvala opazil, a na grofov migljaj je močno pognal čoln in se umaknil v temno no-trino jame. Karval je medtem spoznal Marijo in se silno začudil, ker je mislil, da je mrtva. Ukazal je, naj jo povsodi iščejo, čim se bo dim razkadil. Toda Kernan je, da uteče sovražnikom, drzno po-

gnal čoln v eno izmed neštevilnih stranskih votlin, ki so bile tako nizke in zakajene, da se je bilo bati, da se v njih zaduše.

Karval je preklinjal in iskal, iskal.

— Ni je! Ni je! Uide mi! Torej ji niso odsekali glave?

Dal se je peljati iz jame. Ribiči, ki so mogli doseči obrežje, so bežali na vse strani. Karval ni videl nič in se je moral zadovoljiti s tem, da je imel v rokah grofa. Tega so prepeljali na krov brzojadrnice, ki je krenila na visoko morje in se obrnila proti Brestu.

Kernanov položaj je bil strašen. Marija je nezavestna ležala pri njegovih nogah, Henrik pa je čutil, da se duši. Slednjič se je Karvalova ladja oddaljila od jame. Kernan je napel vse sile, da zbeži s smrtnega kraja. Polil je Mariji obraz z vodo, da se prebudi.

— Živi, živi! — je vzkliknil Henrik.

— Oče, oče! — je zašepetala mladenka.

Henrik ni odgovoril, Kernan pa je grozeče dvignil pest:

— Karval, prisegam, da te ubijem!

Tedaj je pustil Marijo in viteza, ki nista bila še zvezana v zakon. Vrgel se je v valove in plaval do peska. Ker ni več zapazil republikanskih vojakov, se je polagoma splazil na breg. Tam je ležalo nekaj mrličev. Splezal je na vrh visoke čeri. Zapazil je dva ribiča, ki sta bežala mimo, in jima zaklical:

— Kje so višnjevi?

— Tam.

In sta z roko pokazala na brzojadrnico, ki je izginjala za Kozjim predgorjem.

— In duhovnik?

— Na krovu.

Kernan se je spustil s skale, da se vrne v jamo. Spet je zaplaval in dosegel čoln, na katerem je Marija ležala skoro brez diha.

— Kje je grof? — je vprašal Henrik.

— Odpeljali so ga v Brest./

— Morava iti v Brest, — je odgovoril Henrik, — da ga osvobodiva ali pa umrjeva.

— Tako mislim tudi jaz, — je odgovoril Kernan, — toliko bolj, ker se ne moremo vrniti v Dorsade, kjer ne bomo več varni. Peter naj odpelje čoln nazaj, mi pa se poskrijemo v bližini Bresta in počakamo.

— Pa kako naj gremo tja?

— Po suhem.

— In Marija?

— Ponesem jo.

— Hodila bom, — je rekla deklica in se s silo dvignila. Na bledem obrazu ji je sijala nenavadna odločnost.

— V Brest!

— Počakajmo mrak, — je odločil Kernan.

Dan je pretekel žalostno. V nesrečne begunce je udarila strela, ravno ko so bili na vrhuncu sreče.

Ko je zvečer morje narastlo, je Kernan zaveslal iz votline. Znočilo se je. Izstopili so na breg. Kernan je staremu Petru stisnil roko, prijel Marijo pod pazduho in se napotil čez polja. Begunci so po poti zadeli ob dve trupli, ki sta bili še gorki. Hodili so že poldrugo uro. Kam so šli ti nesrečniki? Kaj so nameravali? Mar so upali, da grofa iztrgajo smrti? Nič niso vedeli. Prešli so dve vasi, potem so prišli na ravnico pred Brestom. Ob mor-

skem bregu je bil majhen zatok s sidriščem, kjer so ribiči pripenjali svoje ladjice.

Marija ni mogla več naprej. K sreči je Kernan našel ribiča, ki je bil pripravljen, da jih prepelje čez zatok. Ukrcali so se. Ob eni uri zjutraj so izstopili na bregu pri neki vasici v okolici Brešta. Potrkali so na borno krčmo in našli sobo za prenočišče.

Drugi dan se je Kernan podal iskat novic. V vasi je zvedel, da se je brzoadrnica »Sans Culotte« vrnila z važne poti ob obrežju Anglije. Kernan se je obrnil in odhitel v krčmo.

— Zdaj, Henrik, vas z vašo zaročenko zapustim. Grem v mesto, ker hočem vedeti, kako naj ravnam, — mu je rekel.

Kernan je odšel, korakal uro hoda ob obali, dospel do luke v Brestu, se v čolnu prepeljal čez njo in se nato dvignil po strmi poti proti mestnemu gradu. Ves dan je krožil okoli njega.

V Brestu je divjalo najhujše strahovanje. Po trgih je tekla kri v potokih. Jean Bon, član Odpora za javno blaginjo, je tam izvrševal strašna grozodejstva. Republikansko izredno sodišče je neprenehoma delovalo. Celotno otokom so sekali glave, da jih naučijo, »brati v duši sovražnikov republike«. Pijančevanju s krvjo se je pridružila blaznost.

Kernan, ki je izpraševal zdaj tega zdaj onega, je zvedel, da so grofa zaprli in obsodili na smrt. Usmrčenje so prenesli iz groznega razloga. Karval je namreč hotel, naj se deklici odseče glava pred očmi očetovimi. Prisegel je, da se je za vsako ceno mora polastiti.

— To se ne bo zgodilo! — je priprosto mislil Kernan. — Bog tega gotovo ne bo dopustil. Karval, ubiti te moram, da rešim Marijo.

Ko je Karval spričo dragocenega plena, ki ga je prinesel, sprejel čestitke vladnega poverjenika in revolucionarnega kluba, se je drugi dan vrnil v Dorade in nadaljeval poizvedovanja.

Kernan pa se je zvečer povrnil v krčmo in obvestil zaročenca, da se je usmrtitev odnesla, ni pa jima povedal, čemu. Naznanil jima je, da namestava vsak dan iti v Brest, da pozve, kaj se dogaja. Nad vse pa je priporočil, naj ne stopita iz hiše.

Trinajst dni je Kernan odhajal zjutraj in prihajal zvečer, novega pa ni nič prinesel. Večji del ribičev, ki so jih ujeli v Morgatski jami, so pomorili z ženami in otroci vred. Glede grofa je bilo jasno, da ga zamore le čudež rešiti.

Na večer trinajstega dne, to je 26. julija, je Kernan kot navadno zarana odšel, pa se ni vrnil in Henrik je prebil noč v smrtnem nemiru.

XV. Spoved.

Kernanov povratek se je zategnil radi nepričakovanega srečanja. Bila je deveta ura zvečer, ko se je obupan vračal domov. Za drugi dan je bilo napovedano usmrčenje bivšega grofa Šantelenskega. Tak ukaz je izdal Karval, ki je bil že truden, ker ni mogel iztakniti mladenke.

Kernan se je odločil, da uporabi vsakršno sredstvo, da grofa unese s smrtnega voza. Preje pa je vsekakor hotel še videti viteza in svojo nečakinjo Marijo. Zato je torej hitel z velikimi koraki proti domu.

Že je bil prešel brestovsko luko in se po strmi in vijugasti poti dvigal proti vasi, ko je zagledal pod seboj moža, čigar hoja se mu je zdela znana. Tema še ni bila tako gosta, da bi se bil mogel motiti. Vžgala se mu je misel, da bi to mogel biti oni morilec. Trenutek pozneje že ni več dvomil.

— Karval! — je potrdil samemu sebi.

Sovraštvo, jeza, ljubezen do nedolžne deklice so ga za hip tako oslepile, da se je hotel vreči na lopova in ga ubiti. Vendar se je premagal.

— V mojih rokah je, — je dejal in se umiril.

Kernan je sledil Karvalu, si sezul čevlje in ga pustil, da je šel kos poti pred njim, da bi ga ne zapazil. Ko je sovražnik zavil za ulični vogal, je Kernan bos stekel po ulici, kakor indijanski lovec, ki sledi divjačino v preriji. Karval je prodiral v ozke uličice. Tema se je polagoma gostila in ulice so postajale vedno bolj zapuščene.

Kernan se je moral približati svojemu nasprotniku, da ga ne zgubi izpred oči. Sicer pa bi nesrečni krvnik, ki ni ničesar sumil, Kernana niti ne bil spoznal. Ko sta že dolgo hodila, je vendar opazil, da mu nekdo sledi, in je začel hiteti. Pa tudi Kernan je zdaljšal korake, zakaj bal se je, da se nena doma ne odpro kaka vrata, za katerimi bi Karval zginil in našel varstvo. Dotekel ga je ob trdnjavskega zidu.

Karval je stopil nazaj in z majavim glasom rekel:

— Kaj hočeš od mene, državljani?

— Imam ovadbo zate.

— To ni ne pravi kraj ne čas za sprejemanje ovadb, — je odvrnil Karval in si skušal oprostiti roko, za katero ga je zgrabil Bretonec.

— Za domoljube, kot si ti, je vedno prava ura. Moja zadevica je važna za republiko.

— Kaj prav za prav hočeš?

— Iščeš li gospodično Šantelensko?

— Ah! — je vzkliknil Karval, ki mu je sovražstvo vlilo zaupanje v neznanca.

— V moji oblasti je, — je dejal Kernan, — in lahko ti jo izročim.

— Takoj?

— Takoj.

— In kaj zahtevaš za to?

— Nič. Pridi!

— Čakaj. Straža na obzidju ni daleč. Grem po par mož in jutri se bo dekletu pred očetovimi očmi odvalila glava.

Železna pest Bretonca je tako močno stisnila Karvalovo roko, da ta ni mogel zadržati vzkrika. V tem hipu je luč iz velike svetiljke na obzidju padla na Kernanovo obličje.

Ko ga je Karval ugledal, se mu je obraz spačil in hripav krik se mu je utrgal iz grla:

— Kernan, Kernan!

Hotel je zavpiti na pomoč, toda glas mu je zamiral. Ta krvoločnež je bil bojazljiv. Sicer pa je imel prav, da se je zgrozil. Kernanove oči so namreč gorele in njegova roka je držala širok nôž, čigar konica se je dotikala Karvalovih prsi.

— Če zineš le besedo, umreš. Zdaj pojdi z menoj.

— Pa kaj hočeš? — je zajeceljal lopov.

— Želim ti pokazati gospodično Marijo. Daj sem roko, primem te pod pazduho, nikar se ne pači. Šla bova mimo obljudenih hiš, mimo straž.

Če zakričiš, te zabodem v srce. Pa vem, da si strahopetec. Ne boš zakričal.

Karval ni mogel spregovoriti. Stisnjen kakor v kleščah je hodil ob Kernanu. Ta dva človeka, ki sta se držala pod pazduho, sta bila videti ko dva prijatelja na prehodu.

Kernan se je obrnil proti mestnim vratom. Večkrat so se vanju zadeli pozni ljudje, ki so hiteli mimo. Toda Kernan si ni upal odpreti ust, ker je čutil, da mu konica Karvalovega noža trga obleko. Ulice so postajale vedno bolj prazne. Na nebu so viseli veliki črni oblaki, da je bila noč prav trda.

Kernan je vedno trdneje stiskal ujetnika, da je trgal iz njega hripave stoke.

— Boli me! — je šepetal.

— To ni nič! — je odgovarjal Bretonec.

Slednjič sta prišla do stražnice, ki je bila razsvetljena. Karval je videl vojake, ki so prihajali in odhajali. Na en sam krik bi bili pritekli svojemu poveljniku na pomoč. Toda molčal je. Deset korakov v strani je korakala straža gor in dol. Karval je vojaka spoznal. Lahko bi mu pomignil z roko, pa si ni upal. Kernanovo bodalo mu je prodiralo v prsa in po srajci mu je že padlo nekaj kapelj krvi.

Malo zatem sta imela dvojni trdnjavski okop za seboj. Šla sta še četrť milje po glavni cesti, popolnoma molče. Karval je bil vedno priklenjen na Kernanovo roko.

Potem se je Bretonec obrnil na levo, na ozko pot med mejami. Kmalu sta prišla na pusto ravnico. Obdajajo jo kamni, ki so vrhovi velikanskih skal, ki strmo padajo kakih sto čevljev v globo-

čino. Tu se je Kernan ustavil.

— Zdaj, — je rekel z resnim glasom, ki je bil trden, da je kazal na nepreklicen sklep, — zdaj boš umrl.

— Jaz? — je zahripal Karval, bled ko zid.

Zdaj bi bil morda rad zavpil. A glas mu je obtičal v grlu.

— Lahko vpiješ, — je rekel Bretonec, — lahko prosiš za milost. Nikdo te ne bo poslušal, tudi jaz ne. Pri moji bretonski veri! Na tvojem mestu bi umrl pogumno in ne kot strašljivec.

Karval se je skušal izviti, toda Bretonec ga je z eno samo roko udržal in ga upognil do zemlje.

— Kernan, — je tedaj z zlomljenim glasom rekel Karval, — usmili se me! Bogat sem, zlata imam, dal ti ga bom mnogo, mnogo! Milost!

— Usmilim naj se te? Oprostim naj tebe, prekletega, ki si umoril našo dobro gospo! Tebe, ki si našega gospodarja in mojega pobratima dal vreči v ječo in obsoditi na smrt! Da, v imenu božjem bi ti vse to odpustil radi našega Zveličarja. Toda še zdaj prežiš na nedolžno deklico, da bi jo izročil rablju, ti izdajalski Bretonec, tat, požigalec, ki si oplenil in požgal našo vas! Da rešim življenje mnogih nedolžnih, te moram ubiti. Bog bi me kaznoval, če bi te ne ubil. Zatorej umri!

Karval je iztegnjen ležal na zemlji. Kernanova roka se je že dvignila, da ga zadene, hipoma pa se je Bretonec ustavil. Nenadna misel mu je šinila v glavo. Vzbudila se mu je skrb za Karvalovo dušo. Dvignil se je in rekel:

— Umrl boš, a ne brez spovednika.

Karval je te besede komaj slišal. Vendar se je oddahnil, da se smrt odloži, in vzbudilo se mu

je šibko upanje, da bo mogel uiti. Kernan ga je z eno roko dvignil in govoril sebi, ne da bi se zmešnil za krvolovca:

— Da, potrebno je, da se spove. Nimam pravega ubiti, ne da bi se preje spovedal. Toda kje najdem kakega duhovnika? Če treba, pojdem do Bresta, da ga najdem. Tudi kak prisežnik lahko to opravi.

Kernan je stopil na pot. Karval mu je kot nepremično truplo visel na roki. Krvave kaplje so padale na skale in zaznamovale njuno pot.

Ko so se prikazali zidovi Bresta, je v Karvalu nagon za samoohrano oživel. Razumel je, da se lahko reši samo, če zavpije na pomoč, čim stopita v mesto, tudi če pri tem tvega življenje.

Odprl je oči in videl utrdbe, ki so se risale v temini. Še par korakov — in sklenil je poskusiti zadnje sredstvo, da se reši. Ta hip je ob koncu udrte ulice, ki se je križala z glavno cesto, zapazil moža, ki je hitel.

Zbral je zadnje moči, se izvil Bretoncu iz obzema in stekel, kriče:

— Rešite me, rešite me!

Toda Kernan ga je z dvema skokoma dohitel in ko je pogledal moža, ki je strme stal na cesti, je z divjim veseljem zavpil:

— Ivenat! Duhovnik Ivenat! Kako te je božja previdnost poslala sem? Vidiš, Karval: duhovnik je tu.

Karval je stopil za korak nazaj.

— Ivenat, — je tedaj povzel Kernan, — poznam te. Jaz sem te rešil na Tristanovem otoku. Duhovnik si. Ta mož je obsojen na smrt. Spovej ga.

— Ampak... — je zajecjljal duhovnik.

— Nič »ampak«, ni upati na pomiloščenje. Sodba je potrjena. Ubogaj!

Ivenat se je hotel upirati, toda Kernan je dvignil mogočno roko in rekel:

— Ti si odgovoren za njegovo dušo! Ta mož je lopov, a ker je Bretonec, je v njem še iskra božjega ognja. Spovedal se bo, vem. Če ne more govoriti, mu bom jaz osvežil spomin. Ubijal je, kradel je. Ima še par minut časa, da se pokesa, preden stopi pred božjega Sodnika.

Tedaj se je dogodil grozen in pretresljiv prizor. Nesrečnik je v tem poslednjem hipu začutil, da se mu v dnu duše pod skorjo zločinov in strasti obujajo otroška čuvstva. Solze so se mu udrle in skesano se je obtožil. Toda besede so se mu medle, ker ga je tresla predsmrtna groza. Ivenat je trepetal po vsem telesu. Kakor iz daljnega, neznanega kraja so prihajale na njegovo uho hripave besede spovedanca. Komaj da jih je razumel. Molčal je, ga blagoslovil in mu podelil odvezo, potem pa se je spustil v tek proti mestu.

Duhovnik ni bil še zginil za uličnim vogalom, ko se je razlegel grozen krik. Prepadeni duhovnik je obrnil glavo in zagledal moža, ki je nosil na rami človeka, počasi šel čez njive in slednjič z vrha skal vrgel mrtvo truplo v mrke valove zatoka.

XVI. Deveti termidor.

Opolnoči se je Kernan povrnil v krčmo. Spovedal je zaročencema, da je ubil Karvala. Marija je povesila glavo, odšla v svojo sobo in začela moliti. Ko je mladenka izginila, je Kernan prijel vitez za roko.

— Jutri ga usmrtijo, — je dejal.

Henrik je prebledel.

— Da, jutri, — je rekel Kernan, toda jaz bom gospodarja rešil tudi ob vznožju morilnega odra, ali pa bom poginil.

— Pojdem z vami, Kernan, — je rekel Henrik.

— In kaj bo z Marijo?

— Marija! Marija! — je vzkliknil mladenič.

— Potrebno je, da ostanete tu za slučaj, da bi jaz umrl. Toda ona, naša revica, ne sme nič vedeti. Jutri bo sirota ali pa bo očeta spet lahko objela.

Henrik je hotel vztrajati, a se je bojeval s seboj, zakaj razum in čuvstva so mu strogo ukazovali, naj ostane pri zaročenki. Tisto noč oba nista zatisnila oči. Bretonec je goreče molil.

Zjutraj je objel Marijo, stisnil vitezu roko in se napotil proti mestu. Ni imel nikakega jasnega načrta. Sklenil je le, da mora napraviti nekaj drznega, nekaj za življenje ali smrt.

Ob šestih je vstopil v mesto in krenil proti ječi. Čakal je kake dve uri. Potem je ugledal rdeče pobarvan voz, ki se je začel pomikati izpred jetnišnice. Na njem je stala in sedela gruča obsojencev; med njimi je bil grof Šantelenski. Narodni brambovci so z nasajenimi bajoneti obdajali ta mrtvaški voz. Pogrebni sprevod se je pomikal proti morilnemu odru.

Grof je v množici za hip videl Kernana. Bridko vprašanje se mu je zabliskalo v očeh. Kernan je razumel. S kretnjo je odgovoril, da je Marija na varnem. Tedaj se je na obsojenčevih ustnih prikazal smehljaj. Pokleknil je in začel goreče moliti; z njegovimi prošnjami so se družile prisrčne hvalnice.

Voz se je pomikal sredi velike množice. Člani mestnih klubov, brezhláčniki in sodrga so obsojence napadali in zasmehovali z divjimi žaljivkami. Posebno srditi kriki in grožnje so padali proti grofu, duhovniku in plemenitniku.

Kernan je hodil ob vozu. Ob vogalu neke ulice se mu je prikazala žiljotina, le še dve sto korakov daleč. Tedaj pa se je sprevod ustavil.

Zgoditi se je moralo nekaj posebnega. V množicah je završalo kot silen piš. Ljudje, ki so stali okoli voza, so se izpraševali, kaj da je. Dvignili so se kriki in žvižgi. Mogočno so se razlegli klici:

— Dovolj krvi! Dovolj krvi!

— Vrnite obsojence! Nazaj!

— Doli s tirani! Smrt rabljem! Smrt Robespierreju! Živela republika!

Kratka beseda je vse pojasnila: v Parizu se je izvršil prevrat! Dne 9. termidorja je Pariz vrgel krvnike iz Odbora za javni blagor za vedno ob tla. Brzobjav, ki ga je bila krvniška vlada dve leti preje postavila, je po vsej Franciji nesel veliko novost: Robespierre, Saint-Just, Couthon in drugi voditelji krvave strahovlade so poginili pod morilno sekiro.

Ta novica je v srcu ljudstva čudno odmevala. Pokazalo se je, da se ljudem tako prelivanje krvi gabi. V njih se je zbudilo veliko usmiljenje, jeza je splahnela. Usodni voz so ustavili in ga niso več pustili naprej.

Kernan je planil na voz, oklenil grofa s svojima mogočnima rokama in ga odnesel. Množica je ploskala.

Pol ure pozneje je oče objel svojo hčer.

V dneh, ki so sledili devetemu termidorju, je po vsej deželi vrelo in se vse preminjalo. V teh

zmešnjavah se je grofu in njegovim posrečilo, da so zapustili deželo in se prepeljali na Angleško.

Bog je beguncem za njih gorje dal plačilo, kakršnega bi od ljudi nikoli ne bili mogli upati.

Kaj še je potem zgodilo, je lahko uganiti.

Poroko med Henrikom Tregolanom in Marijo so obhajali na Angleškem, kjer je družina ostala nekaj mesecev.

Slednjič je prišel čas, ko so se meje odprle. Grof Šantelenski se je vrnil v domovino med prvimi. Naselil se je v hiši svojih dedov v Šantelenu skupaj z mlado družinico in z zvestim Kernanom. Tu so živeli v sreči, ki jo nudi skupno življenje ljudi, ki se radi imajo.

Grof je upravljal domačo župnijo. In še danes ribiči z občudovanjem in hvaležnostjo pripovedujejo o blagem župniku šantelenskem.

Tri legende o svetem Petru.

(Češki spisal Jan. Fr. Hruška, — Prevedel Domen.)

I.

Nekdaj sta prišla Kristus in Peter do vasi, ki je bila lepa in je imela visoke hiše, ljudje pa so bili hudobni in jima niso hoteli dati prenočišča. Na posled sta obstala pri bivališču, kjer so bili voljni ju vzeti pod streho, če bi plačala vnaprej. Kdo naj pa takele klateže prej pelje v izbo? Naslednjega jutra bi lahko rekla, da nimata s čim plačati.

No, dobro! Kristus ni rekel, da ne. Bil je že truden, sedel je kar na klop in rekel Petru: »Peter, vzemi robec in pojdi doli na cesto, kjer sva videla oni pesek! Vzemi ga eno prgišče, zaveži ga v robec in ga prinesi sem!«

Peter ni rekel ničesar in je šel. Kmalu se je spet vrnil in dal Jezusu robec s peskom. Kristus ga je vzel in odvezal. Primaruha! Ali je Peter gledal! In še bolj zvedavo so gledali domači. Iz robca se je zavalil kup zlatov. Kristus je vzel denar in plačal prenočišče kakor treba. Bili so zadovoljni. Povabili so oba k večerji in še zjutraj sta dobila dober zajutrek.

Ko je pa gospodar zagledal zlato, mu je šumelo po glavi in ni mogel spati. Hudobec ga je močno zapeljeval. Vedel je, da morata popotnika zgodaj skozi gozd. Šel je torej, vzel vile in krenil v gozd, da bi jima zastavil pot.

No, naša popotnika sta šla in prišla do gozda. Prideta prav do človeka, ki jima nastavi vile: »Tako j zlatu sem!«

Peter ga je takoj spoznal. Ni se ga zbal, le močno se je razsrdil. Obrnil se je h Kristusu in rekel: »To je osel.«

Komaj je to izrekel, že so padle možu vile iz rok in pred njima je stal pravi, stari in sivi osel.

»Gospod, saj nisem mislil tako,« se je zbal Peter svojih besed, ko je videl, kaj se je zgodilo.

»Mislil ali ne mislil, zdaj imaš pred seboj osla in se takoj pobrigaj zanj!«

Petru se prav nič ni ljubilo skrbeti še za osla, pa kaj je hotel? Odpasal je svoj pas, ga vrgel oslu okoli vratu in ga vodil za seboj.

Gresta tako dobre četrte ure ali pol in srečata moža, ki pelje s konjem gnoj na njivo. Človek je kričal, pokal z bičem, pretepal žival, konj ni ganil z mesta. Ni mogel. Kljuse je bilo vse trudno in izdelano.

»Zadel sem,« je veselo zakričal voznik, ko je videl na cesti, kako ženeta človeka osla za seboj. »Posodita mi svojo žival, da pomaknem voz čez klanec.«

Kristus je privolil. Ko je bil voz na klancu, je voznik hotel, naj mu popotnika pustita osla. Peter je bil takoj pripravljen; rad bi se namreč osla že iznebil. Pa je zaklical Kristus: »Peter, vzemi osla in pojdi!« Pa mu še pristavi: »Tale človek bi osla še umoril, kakor dela s svojim konjem. Hudoben človek je.«

Dobro. Šla sta naprej. Šla sta kos ceste, cesta je šla čez klanec in na klancu sta zagledala voziček. Reven človek je vlekel na njem gnoj na svojo

njivo. Na eni strani je imel vpreženo kravo, na drugi pa se je sam vpregel k nji.

»Vidiš, Peter, tale pa ima usmiljenje do živali,« reče Kristus. »Temu dava osla, da bi se sam tako ne mučil.«

In sta se kmalu pogodila, da mu posodita osla za eno leto. Čez leto pa prideta sama ponj. Potem so se razšli.

Človek je takoj privezal osla poleg krave in šel naprej. Še daleč za seboj sta čula, kako se jim je človek zahvaljeval.

Čez leto sta se res vrnila in vzela osla nazaj. Človek bi jima za uslugo rad poplačal. Pa je Kristus Petru prepovedal vsako odškodnino. In spet je moral Peter skrbeti za osla. Hodila sta ž njim že dolgo in daleč, pa sta prišla ravno v to vas, kjer se je zgodil čudež s peskom. Peter je takoj pomislil: »Ravno tja pojdeva prenočit, kjer je moj osel doma.« Pa je prav željno čakal, kaj se bo zgodilo. In res gre Jezus naravnost proti ti hiši. Pa reče Petru: »Oslo pelji na vrt in vrata dobro zapri!«

In Peter je storil tako. Prišel je za Kristusom, ko se je ta v senci pogovarjal z gospodinjo. Reče ji: »Kje imate gospodarja?«

»Ojoj, ojoj! Ali še ne veste, kaj se je zgodilo?« Pa je žena začela tarnati, kako se je mož izgubil, in sicer ravno takrat, ko sta bila onadva tukaj. Vse smo preiskali, pa zastonj. »Pojdite in si ga oglejte še danes,« reče Jezus. »Tam na vrtu ga pokličite po imenu!«

Žena ni hotela verjeti. Pa se je le spomnila na tisto zlato, ki sta ga popotnika takrat imela s seboj, in je šla. Pa se je razsrdila in bila z nogami: kdo ji je pustil osla v vrt, da ji vsa drevesa obje in na-

pravi škodo. Pa ji Peter zagrozi in tiho pristavi:
»Stori raje to, kar ti je bilo naročeno!«

Ni si dala dvakrat reči in je šla. Ko pa je uzrla osla, se je še bolj razsrdila in je pograbila drvo, da bi ga pognatla iz vrta. Pa je vendar zakričala na vrt: »Jurij!«

Beseda je pala. Osel je izginil, pred njo pa je stal njen pravi mož, Jurij.

Kakšno veselje je bilo potem! Kmetica se je veselila, kmet se je veselil, vsa hiša se je veselila, dokler ni prišel gospodar v senco, kjer je videl Kristusa s Petrom. Sramoval se je radi nameravanega napada. Prosil je odpuščanja. Kristus pa je rekel: »Imaš že dovolj pokore!« Potem se je obrnil k Petru. Tudi Peter je imel svoj del. In mu reče: »Kliči ljudi po imenu! Ne dajaj jim takih imen, ki jim ne gredo!«

II.

Nekoč sta nočevala Kristus in Peter pri zelo bogatih ljudeh. Imeli so vsega dosti, le enega ni bilo pri njih, kar je pač glavno: Boga niso poznali. Brez Boga so sedali k mizi; niso se pokriževali ne zjutraj ne zvečer.

Imeli pa so majhnega otroka, ki je bil edinec in ljubljencek. Kaj vse so storili zanj! Oče ga ni posvaril, naj je delal, kar je hotel, in mati, no, ta ga je vsega pomehkužila. Ta otrok je bil torej, ko sta se hotela Kristus in Peter odpočiti, takoj pri njiju in ju je vsa otipal. Kristus je imel otroke rad in se igral z njimi. Tega le pa ni bilo mogoče prenašati: kar v žepe je segal z rokami!

Sveti Peter ga je sicer grdo pogledal, otrok pa se ga ni prav nič bal. Še rogal se je Petru. Namesto, da bi starši otroka opomnili, so se mu še smejali.

No, dobro! Drugega dne, preden sta naša potnika šla naprej, je poslal oče tega otroka po vrč čiste vode k studencu. Otrok je šel.

Ni trajalo dolgo, pa se začuje velik šum. Pogledajo in vidijo: ljudje nesejo revnega otroka. Utopil se je. Otrok je šel čez brv, pa je skakal in padel v vodo. To je bilo seveda božje dopuščanje. Mati je țarnala: »O Bog, ohrani nam to dete! Naš edinec je!« Tudi oče je prosil: »O Bog, ne stori nas tako nesrečne!«

No, ko sta tako prosila, je pogledal Peter na Kristusa, kaj bo neki storil? Kristus pa nič! Šele ko sta bila daleč za vasjo, se je Peter ojunačil in vprašal Kristusa, zakaj ni pomagal ljudem, ko so pa tako lepo Boga prosili.

Pa je rekel Kristus: »Ne, Peter, takih, ki Boga kličejo, ko jim je hudó, sicer pa nočejo vedeti zãnj, takih Bog ne usliši. Tudi bi jim ne bilo nič pomagano. Saj si videl, kako vzgajajo otroka. Že sedaj je bil otrok hudoben, kaj bi bilo pa iž njega, če bi dorastel?«

Peter je stal in gledal. Zdaj ni rekel ničesar.

III.

Potem sta prišla v drugo vas. Gresta po vasi, pa slišita iz neke bajte jok in veliko javkanje.

Šla sta noter. Tam leži na veži, na golih tleh

oče, okoli njega pa šest otrok z materjo vdovo in jočejo, kar morejo. Kamor si pogledal, sama revščina.

»Gospod, pomagaj jim!« je rekel Peter natihoma, da bi ljudje ne slišali.

Kristus je prikimal, pa ni rekel besede. Peter se je že v duhu veselil: »Tem je že pomagano!«

Kristus pa je šel naprej po veži, poklical vdovo in ji velel, naj zaneti ogenj v peči. Stala je, pa ni vedela, kaj naj stori. Peč naj kuri zdaj, ko je takšna žalost v družini? Peter pa takoj na njo, naj stori vse, kar ji Kristus ukaže. Pa je ženska šla in zanetila peč. Ko je bila peč že razgreta, je velel Kristus, naj vržejo mrliča z desko in obleko vanjo.

Ljudje niso hoteli storiti tega in so se umaknili. Sveti Peter pa spet nânje, naj storé vse to, ker bo le njim v korist. Vrgli so torej mrliča v peč. Deska je zagorela takoj; iz nje pa so skočili plameni na obleko. Ko je obleka zgorela, — glej čudo! Mrtvi sedi v peči, si mane oči in leze ven. Še bolj rdeč in močan je bil ko takrat, ko je bil še živ in je hodil in delal.

Kristus je vrnil moža ženi in očeta otrokom. Potem sta šla z Petrom naprej. Niti počakala nista, da bi se jima zahvalili.

Ta novica se je raznesla daleč na široko. Prigodilo se je, da so imeli/tudi v drugi vasi mrliča. Prišli so oddaleč in sporočili Jezusu, da je tam umrl reven oče, ki ima več otrok. Odposlanci so rekli to Petru. Peter pa, namesto da bi to Jezusu sporočil, si je mislil: »Videl sem, kaj je treba storiti. Bom že jaz storil čudež!« Napuh ga je bil premagal. Izgubil se je Jezusu izpred oči in šel z ljudmi, da bi jim pomagal.

Ko je prišel, je videl, da je vse tako, kakor tam, kjer je Jezus obudil mrtvega v ognjeni peči. Peter je delal vse tako, kakor Jezus. Ko so pa vrgli mrtvega na deski v peč, se je deska zlomila, mrtvi je padel ž nje in začelo je vse goreti. Peter je hotel gasiti, pa si je roke opekel. Pa je že bil Kristus tu. Dvignil je roko, ogenj pogasil in naročil, kar je bilo treba z mrličem. Peter še dihal ni. Kristus ga je pustil, le to mu je rekel: »Zapomni si, da ne delaš drugič brez mene!«

6 - ✓
3.50 -
4 - ✓
10 - ✓
2 - ✓
4.50

30.-

GORICA 1930

IZDALA GORISKA MOHORJEVA DRUŽBA V GORICI